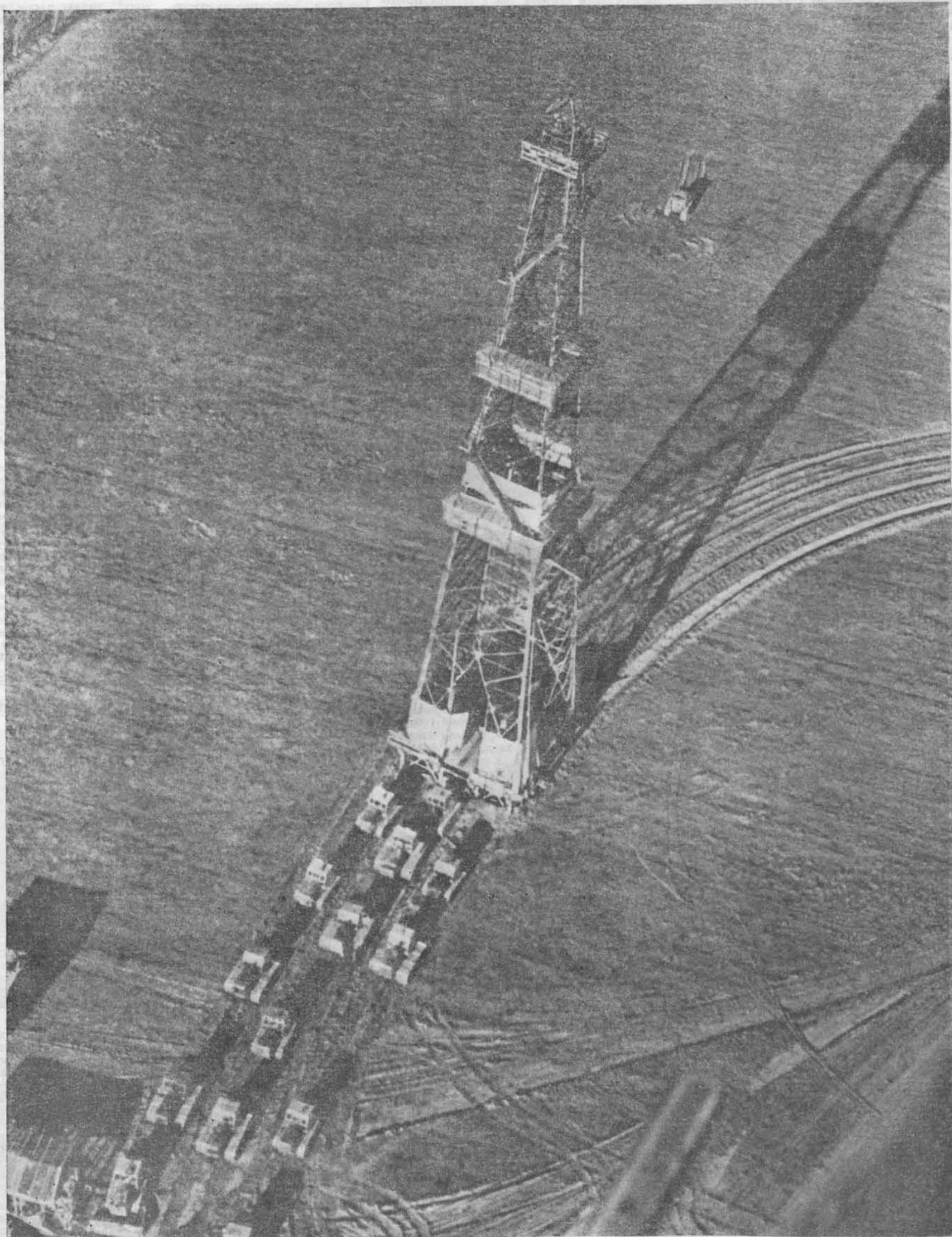

Голас Радзілы

№ 7 (1785)
17 лютага 1983 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Каспійскі, Сахалінскі... Да многіх назваў нафтаздабываючых раёнаў краіны каля дваццаці гадоў таму назад дабавіўся яшчэ Беларускі. З былых палескіх балот ужо атрыманы мільёны тон «чорнага золата».
НА ЗДЫМКУ: буравая вышка № 10 Усходне-Першамайскай плошчы Рэчыцкага ўпраўлення буравых работ.
[Артыкул «Праўда і домьслы пра савецкую нафту» змешчаны на 2—3 стар.]

Фота Г. УСЛАВАВА.

падзеі • людзі • факты

КАНСУЛЬТАТЫЎНАЯ СУСТРЭЧА

8—9 лютага ў Маскве адбылася рабочая кансультацыйная сустрэча сакратароў Цэнтральных Камітэтаў камуністычных і рабочых партый краін — членаў Савета Эканамічнай Узаемадапамогі і пастаянных прадстаўнікоў краін у СЭУ.

Былі абмеркаваны пытанні, звязаныя з далейшым удасканаленнем і паглыбленнем эканамічнага і навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва краін — членаў СЭУ. Сустрэча прайшла ў абстаноўцы дружбы і таварыскага ўзаемаразумення.

НЕАДКЛАДНЫЯ ЗАДАЧЫ

Першы сакратар ЦК КП Беларусі М. Слонькоў наведваў рад гаспадарак Баранавіцкага і Брэсцкага раёнаў.

Знаёмічыся з узроўнем і праблемамі развіцця сельскагаспадарчай вытворчасці, у час гутарак са спецыялістамі, сельскімі працаўнікамі, работнікамі партыйных і саветскіх органаў М. Слонькоў цікавіўся пытаннямі павышэння эфектыўнасці вытворчасці, падрыхтоўкі да веснавой сяўбы, умовамі працы і быту земляробаў і жывёлаводаў, магчымасцямі ўзмацнення тэмпаў жыллёвага будаўніцтва з выкарыстаннем мясцовых матэрыялаў, праблемамі замацавання кадраў і, у прыватнасці, моладзі ў вёсцы.

УЗНАГАРОДЫ

ЗА ПЛЁННУЮ ПРАЦУ

Намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Лабанок ад імя Прэзідыума Вярхоўнага Савета ССРС 9 лютага ўручыў ордэн Кастрычніцкай Рэвалюцыі акадэміку АН БССР У. Камарову, узнагароджанаму за заслугі ў развіцці хімічнай навукі, падрыхтоўцы навуковых кадраў і ў сувязі з шасцідзясяцігоддзем з дня нараджэння, ордэн Працоўнай Славы III ступені — машыністу лакаматыўнага дэпо Мінск М. Голубу, узнагароджанаму за паспяховае ажыццяўленне перавозак кармоў для жывёлагадоўлі.

Вялікай групе работнікаў уручаны Ганаровыя граматы і Граматы Вярхоўнага Савета БССР, якіх яны ўдастоены за шматгадовую актыўную дзейнасць і працоўныя поспехі ў розных галінах народнай гаспадаркі, у галіне навукі, літаратуры і мастацтва.

У САДРУЖНАСЦІ З ВУЧОНЫМІ

МІЛЬЁНЫ ЗА ІДЭЮ

Упершыню выкарыстаць на поўную сілу магутныя праходныя комплексы дала магчымасць прынцыпова новая трансфарматарная падстанцыя, распрацаваная для гарнякоў данецкім навукова-вытворчым аб'яднаннем «Выбуховаахаваанае электраабсталяванне» ў садружнасці з вучонымі Інстытута цепла- і масаабмену АН БССР. Сумесны пошук даследчыкаў брацкіх рэспублік дазволіў вырашыць важнейшую праблему, якая стрымлівала тэхнічнае пераўзбраенне шахт.

Справа ў тым, што памеры падстанцыі, якая рухаецца ўслед за камбайнам, абмежаваныя дыяметрам лавы. Чым больш магутнае электраабсталяванне, тым больш інтэнсіўна яго трэба ахалоджваць. І вось тут перад канструктарамі непераадольнай, здавалася б, сцяной сталі законы фізікі. Нельга было больш ні на ёту павялічыць адвод цяпла пры ранейшых габарытах падстанцыі.

Беларускія вучоныя прапанавалі замест традыцыйных рэбраў ахалоджвання выкарыстоўваць цеплавую трубу, дзе ролю транспарцёра цяпла выконвае вадкасць, якая пастаянна выпараецца і кандэнсуецца. Дзякуючы гэтай знаходцы магутнасць энергетычнага абсталявання была павялічана ў паўтара разоў.

Падстанцыі выдатна зарэкамендавалі сябе на шахтах Украіны і Беларусі. Іх шырокае прымяненне прынясе мільёны рублёў эканоміі і дасць магчымасць гарнякам рэзка павялічыць здабычу.

Навінка прыцягнула ўвагу спецыялістаў. Яна з поспехам дэманстравалася на ВДНГ ССРС, была адным з цэнтральных экспанатаў міжнароднай электратэхнічнай выстаўкі «Электра-82» у Маскве.

ПАД АПЕКАЙ ДЗЯРЖАВЫ

У СЯМ'І ЧАТЫРНАЦЦАЦЬ ДЗЯЦЕЙ

Чатырнаццаты раз прынялі віншаванні з нараджэннем дзіцяці Іна і Міхаіл Прыгожыя — заснавальнікі самай вялікай віцебскай сям'і.

Падарункамі адгукуліся на прыбаўленне ў сямействе Прыгожых шматлікія шэфы: работнікі абутковай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік» пашылі ўсім дзецям зімовыя боцікі і чаравікі, швейнікі фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі» вырабілі ім курчачкі на футры. Акрамя значнай дзяржаўнай дапамогі, бацькі атрымалі грашовую дапамогу ад аб'яднання «Кераміка», дзе працуе М. Прыгожы. Прадпрыемства, дарэчы, уносіць плату за сем пакоў у дзвюх сумежных кватэрах, прадастаўленых вялікай сям'і на рашэнню гарвыканкома. З дзіцячымі садам разлічваецца аб'яднанне надомнай працы — месца работы Іны Уладзіміраўны. Нядаўна аблыканком выдзеліў Прыгожым аўтамашыну УАЗ-450. Цяпер сям'і значна лягчэй будзе даглядаць дачны ўчастак, дастаўляць ураджай з уласнага сада.

На 1 студзеня 1983 года ў Беларусі налічвалася 25 856 мнагадзетных сям'яў, якія атрымліваюць ад дзяржавы дапамогі. Толькі за мінулы год ім выплачана каля 11 мільянаў рублёў, а звыш 2 мільянаў выдзелена на штомесячныя дапамогі жанчынам, якія нарадзілі чацвёртае дзіця.

ВЕСТКІ АДУСОЛЬ

На Мінскім электратэхнічным заводзе імя Казлова рацыяналізацыяй і вынаходствам займаюцца звыш пяцісот чалавек. Іх творчая дзейнасць дазваляе калектыву прадпрыемства ажыццяўляць строга рэжым эканоміі і беражлівасці, скарачаць непрадукцыйныя расходы. Эканамічны эффект ад укаранення ўнесенымі імі новаўвядзенняў склаў з пачатку пяцігодкі больш аднаго мільёна трохсот тысяч рублёў. За гэты тэрмін на заводзе збераглі звыш 20 тон каларовага і 380 тон чорнага металу, 995 тысяч кілават-гадзін электрычнай і каля 840 гіга-калорый цеплавой энергіі, працоўныя затраты зніжаны амаль на сто тысяч нормагадзін.

НА ЗДЫМКУ: лепшыя рацыяналізатары завода М. КАЧАНОВІЧ і А. ДРАГУН.

✦ Больш магутным стаў патак блакітнага ўрангойскага паліва, які «сілкуе» захад краіны — Беларусь, Прыбалтыку, Украіну. У Івацэвіцкім раёне, на адным з галоўных вузлавых скрываўленняў трэціх ніткі газаправода «Таржок — Мінск — Івацэвічы — Даліна», здадзена ў эксплуатацыю апошняя чарга буйной кампрэсарнай станцыі.

✦ У Верхнядзвінску ўступіў у строй крыты калгасны рынак. Гэта цэлы гандлёвы комплекс пад дахам. Адначасова тут могуць прадаваць свой тавар каля паўтары сотні чалавек.

Ужо восем гадоў рабочыя і служачыя Барысаўскага завода аўтатрактарнага абсталявання карыстаюцца ўласным санаторыем-прафілакторыем, які знаходзіцца ў маляўнічым сасновым бары. Тут праводзяцца самыя розныя віды лячэння: медыкаментознае, фізіятэрапеўтычнае, масажнае. У бальнеалагічным аддзяленні адпускаюцца душы і ванны. Лечаць у здраўніцы і гаючай сакскай гразю. У комплекс уваходзяць камфартбельны спальны корпус, сталовая, кіназала.

НА ЗДЫМКУ: агульны від санаторыя-прафілакторыя.

ЦІ ЗБІРАЮЦА РУСКІЯ

ЗАХАПІЦЬ ЭНЕРГЕТЫЧНЫ РЫНАК?

ПРАЎДА І ДОМЫСЛЫ ПРА САВЕЦКУЮ НАФТУ

Як расходуюцца сёння прыродныя энергетычныя рэсурсы планеты? Паводле падлікаў савецкага акадэміка Анатоля Аляксандрава, каля 20 працэнтаў ідзе на забеспячэнне палівам транспарту, яшчэ 20 — на атрыманне электраэнергіі, 30 — на ацяпленне і 30 — выкарыстоўваецца ў металургіі, хіміі і іншых галінах. Пры гэтым прыкладна 70 працэнтаў агульнага энергаспажывання ў свеце пакрываецца нафтай і газам.

КАМУ ПАТРЭБНЫ ЧУТКІ ПРА «НАФТАВЫ ГОЛАД» У ССРС!

Апошняя акалічнасць, якая дастаткова лёгка глумачыцца з пункту гледжання тэхналогіі выкарыстання і эканамічнага эфекту (высокая каларыйнасць, зручнае транспартаванне і іншае), выклікала шэраг ускладненняў у свеце. Перабоі на нафтавым рынку выклікалі павышаныя попыт на яе ў краінах-імпарцёрах, рэзкае павелічэнне цаны, якое распаўсюдзілася і на прыродны газ.

Большасць прамыслова развітых краін, зведаўшы дэфіцыт нафты, пераарыентавалі сваю энергетыку і на іншыя крыніцы энергіі, скарацілі спажыванне нафты, пачалі шукаць ёй штучныя заменнікі, укладаць сродкі на асваенне альтэрнатыўных крыніц.

Выключэнне склалі толькі ЗША, якія маюць, дарэчы, уласныя немалыя энергетычныя рэсурсы. Спрабуючы заставацца дыктатарамі на нафтавых рынках, каб і надалей атрымліваць звышпрыбыткі на яе перакупцы, яны аб'явілі нафтавыя раёны свету (Пярсідскі заліў у першую чаргу) зонамі сваіх стратэгічных інтарэсаў. У апраўданне такой палітыкі распаўсюджваюцца спекуляцыйныя чуткі, што падмацоўваюцца

«дакладамі ЦРУ» аб магчымасці... нападу рускіх, якія нібыта ўжо вычарпалі ўласныя запасы нафты.

Большасць даследчых цэнтраў свету, якія займаюцца нафтавымі праблемамі, ужо далі неадназначную ацэнку гэтым «прагнозам» ЦРУ. І ўсё ж хацелася б сёе-тое дадаць да яе.

ДОЛЯ НАФТЫ У САВЕЦКІМ ЭНЕРГАБАЛАНСЕ

Нафта і газ займаюць у энергабалансе ССРС каля 70 працэнтаў: нафта (з газавым кандэнсатам) — 43 і газ — 25. К канцу бягучай пяцігодкі доля нафты скараціцца, а прыроднага газу ўзрасце да 32 працэнтаў. Параўнаўча вялікая ўдзельная вага вугалю (24—25 працэнтаў) стабілізавалася і будзе падтрымана ў недалёкім будучым, затое рэзка ўзрастае ў электраэнергетыцы доля гідраўлічных і атамных станцый.

Іншымі словамі, нафта з сферы электраэнергетыкі і ацяплення «выціскаецца» ў ССРС за кошт газу, вугалю, гаручых сланцаў, энергіі вады і атама і — у нязначнай ступені — альтэрнатыўных крыніц.

КАЛІ ВУГАЛЬ МОЖА ЗАМЯНІЦЬ НАФТУ

З заменай матарнага паліва справа больш складаная. У ССРС, як у многіх іншых краінах, выпрабавваюцца электрамобілі, ствараюцца мадэлі легкавых машын і аўтобусаў, якія працуюць на звадкаваным газе. Вялікія надзеі ўскладаюцца на метады гідрагенізацыі (звядкавання) вугалю. Эксперыментальна даказана, што з 4 тон вугалю можна атрымаць 1 тону сінтэтычнага паліва. У Падмаскоўі ўжо будуюцца даследная ўстаноўка прадукцыйнасцю 2,5 тоны ў суткі. Вынікі

СУПРАЦОЎНІЧАЮЦЬ РАБОТНІКІ МЕДЫЦЫНСКАЙ ПРАМЫСЛОВАСЦІ

ПРЫКЛАД ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІЗМУ

Больш за дваццаць гадоў назад пачалося супрацоўніцтва калектыву Мінскага вытворчага аб'яднання медыцынскіх прэпаратаў з балгарскімі калегамі. У той час у гэтым аб'яднанні ўпершыню ў нашай краіне была наладжана вытворчасць поліглюкіна — заменніка крыві. Нямаła людзей дапамогі вырабаваньня гэтага прэпарату, які выкарыстоўваецца пры шоках і вялікай страце крыві. Патрэбен ён быў і ў Балгарыі. І калі пачалася падрыхтоўка да яго выпуску на хімфармазаводзе ў горадзе Траяне, туды выехалі мінскія спецыялісты. На працягу дзевяці месяцаў яны перадавалі свой вопыт балгарскім калегам, удзельнічалі ў мантажы абсталявання, навучанні апаратычнаў. За сваю працу яны былі ўзнагароджаны ганаровымі знакамі Балгарскага камітэта па хіміі і металургіі.

З таго часу вытворчасць кровазаменнікаў і ў Балгарыі, і ў Беларусі пайшла далёка наперад. Сёння мінчане асвойваюць выпуск новых, больш эфектыўных, чым поліглюкін, прэпаратаў — паліферу, рэаглюману, а ў Балгарыі арыентуюцца на выраб сухіх кровазаменнікаў.

З развіццём новай вытворчасці расшыраецца і супрацоўніцтва. У мінчан ёсць цэх, які выпускае тэтрацyklіны. Вырабляюць гэты прэпарат і ў балгарскім горадзе Разградзе на камбінаце антыбіётыкаў. Параўнанне тэхніка-эканамічных паказчыкаў вытворчасці тэтрацyklіну аказалася на карысць балгарскай тэхналогіі. І тады было вырашана выкарыстаць у Беларусі вопыт сяброў. Цяпер ужо балгарскія спецыялісты з Разградскага камбіната антыбіётыкаў і з Навукова-даследчага хіміка-фармацэўтычнага інстытута прыехалі ў Мінск.

На хіміка-фармацэўтычным заводзе ў балгарскім горадзе Станка-Дзімітрове для атрымання крышталічнага інсуліну вырашылі выкарыстаць іонаабменны метады, які ўпершыню ў сусветнай практыцы ўкаранілі на мінскім прадпрыемстве.

У сваю чаргу мінчане вырашылі скарыстаць высокаэфектыўную тэхналогію біясінтэзу супрацьтуберкулёзнага антыбіётыка рыфампіцыну, якая выкарыстоўваецца ў Разградзе. Планам навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва прадугледжваецца таксама наладзіць у сталіцы Беларусі выпуск энцефалалізату — прэпарата для паліпшэння мазавага кровазвароту, тэхналогія якога ўкаранена на хімфармакамбінаце ў Сафіі. Асваенне вытворчасці гэтага прэпарата дазволіць нам адмовіцца ад дарагіх закупаў у капіталістычных краінах аналагічнага па фармакалагічнаму дзеянню дэрэбралізіну.

Мікалай ІЛЮШЭНКА.

яе эксплуатацыі лягуць у аснове стварэння больш магутных канструкцый у Канска-Ачынскім басейне (Сібір), запасы вугалю ў якім перавышаюць 600 мільярдаў тон. Вядуцца і работы па атрыманню матэрыяла паліва са сланцаў.

У нейкай ступені вугаль (а яго запасы ў СССР — больш палавіны сусветных) можа замяніць нафту і ў хімічнай прамысловасці. Аднак большасць вучоных лічаць, што складанасць яго ператварэння і высокая капіталаёмкасць вуглехімічнага вытворчасці зводзяць да нуля таннасць і распаўсюджанасць вугалю. Ва ўсякім выпадку, на сённяшнім этапе развіцця навукі і тэхнікі.

Значыць, нафта на доўгі час застаецца незаменнай і каштоўнай хімічнай сыварынай. Таму Саветскі Саюз, нават і пры змяншэнні долі нафты ў энергабалансе, будзе нарошчваць яе здабычу.

КОЛЬКІ НАФТЫ ЗАСТАЛОСЯ У НЕТРАХ!

Вышэй гаварылася аб «прагнозах ЦРУ» і іх праўдзівасці. Аднак, як паказвае вопыт, памыляцца могуць і сумленныя геологі. У 1920 годзе сусветныя рэсурсы нафты ацэньваліся ў 8 мільярдаў тон умоўнага паліва, у 1942 — 114 мільярдаў, у 1949 — ужо 190 мільярдаў і ў 1969 — 260 мільярдаў тон умоўнага паліва. Па сённяшніх уяўленнях, патэнцыяльныя запасы звычайных нафтавых месцанараджэнняў складаюць 380 мільярдаў тон умоўнага паліва. Але наўрад хто-небудзь з сур'ёзных геологаў назаве гэтую лічбу поўнасцю дакладнай і канчатковай.

Змяненні ў падліках такога роду ўласцівыя і для СССР. Геалагічныя пошукі практычна штогод павялічваюць нафтавы патэнцыял СССР. Прычым пошукі абяспраюцца не на інтуіцыю разведчыкаў, а падпарадкаваны стройным навуковым тэорыям. Напрыклад, славыты Цюменскі нафтагазавы раён, які вылучыў СССР у лідэры сусветнай нафтаздабычы, зусім не быў падарункам лёсу. Акадэмік Іван Губкін прадказваў яго адкрыццё яшчэ ў 1933 годзе, за тры дзесяцігоддзі (першая нафта Цюмені была атрыманая ў 1964 годзе). Сёння геологі таксама ўпэўненыя прадказваюць адкрыццё новых радові-

шчаў ва Усходняй Сібіры. Прадпасылкай служыць тая акалічнасць, што на Сібірскій платформе маштабы плошчаў, перспектывных для пошуку нафты і газу, большыя, чым у Заходняй Сібіры. Ужо знойдзена нафта ў Якуціі, на Чукотцы, у зоне Байкала-Амурскай магістралі.

Ёсць яшчэ адно меркаванне савецкіх вучоных: нафта можа быць выяўлена на глыбокіх гарызонтах (4 тысячы метраў і больш). У СССР распрацавана праграма апорнага бурэння да 1990 года. Вынікі звышглыбокага бурэння ў Казахстане, на Украіне, Паўночным Каўказе, у Туркменіі і Якуціі пацвярджаюць і гэтую тэорыю.

Адкрыты новыя радовішчы і ў старых нафтавых раёнах — у Паволжы, Беларусі, на Паўночным Каўказе.

Ды і нетры Цюмені вывучаны яшчэ далёка не да канца. «Галоўная асаблівасць цяпершняга этапу развіцця нафтавай прамысловасці ў Заходняй Сібіры, — лічыць міністр нафтавай прамысловасці СССР Мікалай Мальцаў, — рэзкае павелічэнне маштабаў работ па ўсіх напрамках. Запасы, якія мы тут маем, дазваляюць з упэўненасцю глядзець у будучае».

Праўда, славыты Саматлор ужо дасягнуў запраектаваных магчымасцей, а аналага яму пакуль не выяўлена. Затое на поўначы вобласці адкрыта 30 новых радовішчаў, якія і дадуць у будучым прырост здабычы.

ПАТЭНЦЫЯЛ СТАРЫХ ШЧЫЛІН

Падлічана, што ў некаторых раёнах нашай краіны да 40 працэнтаў новых нафтавых шчылін толькі кампенсуюць падзенне здабычы на старых. З аднаго боку, гэта натуральна — радовішчы бяднеюць па ходу здабычы. Затое з друго-

Саветскія вучоныя лічаць, што традыцыйныя метады здабычы, пры якіх больш палавіны запасаў нафты застаецца ў нетрах, занадта марнотраўныя. Для павышэння нафтааддачы пластоў распрацоўваюцца самыя розныя спосабы. Выпрабаваны раней метады штучнага ўздзеяння з дапамогай заваднення, па сутнасці, ужо вычар-

паў свае магчымасці і не можа даць якаснага скачка. На першы план вылучаецца хімічнае і цеплавое ўздзеянне на нафтавыя залежы. У розных раёнах краіны праведзены доследна-прамысловыя работы па іх прымяненню, а ў двух — у Татарыі і на Паўночным Каўказе — створаны навукова-вытворчыя аб'яднанні, якія спецыялізуюцца на павышэнні патэнцыялу старых промыслаў. На Паўночным Каўказе, у прыватнасці, з поспехам прымяняецца метады запампоўвання прыроднага газу пад ціскам у нафтавыя пласты, а ў Татарыі выкарыстанне хімічных рэагентаў дае штогадовую прыбытку да 2,5 мільярда тон нафты.

ДЛЯ КАГО СССР — КАНКУРЭНТ!

У 1980 годзе СССР здабыў 603 мільёны тон нафты (з газавым кандэнсатам), у 1981 — 609 мільёнаў тон, за 11 месяцаў 1982 — 560 мільёнаў тон.

Гэта колькасць дазваляе Саветскаму Саюзу не толькі задавальняць уласныя патрэбы, але і экспартаваць частку здабычы ў еўрапейскія краіны — члены СЭУ, у Заходнюю Еўропу і Японію. Але пры гэтым СССР зусім не імкнецца маніпільзаваць энергетычны рынкі, у чым яго папракаюць ЗША (яшчэ дадатак да «логікі» ЦРУ — як «збедненыя запасы» СССР могуць ствараць энергетычную залежнасць заходніх краін ад савецкага імпарту?).

Калі прасачыць за дзейнасцю СССР у свеце, то можна пераканацца якраз у адваротным — савецкія спецыялісты памагаюць ствараць у іншых краінах уласную незалежную высокаразвітую энергетыку: шукаюць нафту, газ, праектуюць і будуць электрастанцыі, промыслы, шахты, ствараюць энергетычную інфраструктуру (нафта- і газасховішчы, магістральныя трубаправоды), перапрацоўваюць прамысловасць. Для чаго было б ствараць канкурэнтаў, калі б СССР імкнуўся захапіць энергетычны рынак?

Усё гэта пацвярджае, што СССР бачыць вырашэнне сусветнай энергетычнай праблемы ў асаенні ўсіх багаццяў планеты і ўносіць у гэта вырашэнне свой пасільны ўклад.

Уладзімір МЫТАРАЎ.

АДПАЧЫНАК ПРАЦОЎНЫХ—СПРАВА ДЗЯРЖАЎНАЯ

ЗДРАЎІЦЫ БЕЛАРУСІ

Кожнаму вядома: каб чалавек, які папрацаваў добра ўчора, гэтаксама добра і заўтра працаваў, сёння яму неабходна адпачыць, правіць здароўе, цікава прабавіць воліны ад работы час. Клопат пра адпачынак працоўных — адна з важнейшых задач нашай дзяржавы. Сёння я хачу расказаць пра тое, як гэты дзяржаўны клопат ажыццяўляецца. Вядома, у невялічкім артыкуле немажліва сказаць пра ўсе формы адпачынку, таму абмяжуюся адной, але, мяркую, найбольш паказальнай — санаторна-курортнае лячэнне.

Яшчэ У. І. Ленін надаваў велізарную ўвагу санаторна-курортнаму лячэнню. У сваіх працах, дзелавай пералісцы, у прамовах на з'ездах, канферэнцыях і нарадах ён неаднойчы кранаў самыя разнастайныя праблемы курортнага будаўніцтва. У ленинскім дэкрэце ад 20 сакавіка 1919 года «Аб лячэбных мясцовасцях агульнадзяржаўнага значэння» было запісана: «Лячэбныя мясцовасці альбо курорты, дзе б гэтка на тэрыторыі РСФСР ні знаходзіліся і каму б ні належалі з усімі збудаваннямі, пабудовамі і рухомасцю, што абслугоўвалі раней курорт, і якія знаходзяцца на далучаных і прыпісаных да яго землях, складаюць уласнасць Рэспублікі і выкарыстоўваюцца для лячэбных мэт».

Гэты дэкрэт прадвызначыў далейшы шлях развіцця курортнай справы ў краіне і прыніцы арганізацыі медыцынскага абслугоўвання ў санаторна-лячэбных установах. Наша сённяшняя рэчаіснасць красамоўна сведчыць пра здзяйсненне тагачаснага закліку: «Курорты для працоўных!» Канстытуцыя СССР замацавала права працоўных карыстацца шырокай сеткай курортаў.

Дарэчы, на ўдасканаленне іх работы наш урад штогод павялічвае грашовыя выдаткі. Да прыкладу, летась на санаторна-курортнае лячэнне і адпачынак працоўных і іхніх дзяцей было скарыстана 45,3 мільёна рублёў з бюджэту ўсенароднага дзяржаўнага сацыяльнага страхавання. Сёлета ж на гэты мэты будзе выдаткавана 48 мільёнаў рублёў.

Паўная частка вылучаемых грошай адводзіцца Беларусі. Наша рэспубліка мае спрыяльныя прыродныя ўмовы для развіцця курортаў, санаторыяў, дамоў адпачынку, турысцкіх баз, санаторыяў-прафілакторыяў, баз адпачынку. Маляўнічыя мясціны з велізарнымі масівамі хвойных і змешаных лясоў, вялікая колькасць рэк і азёр ствараюць усе неабходныя ўмовы для арганізацыі лячэння і адпачынку працоўных. Амаль па ўсёй тэрыторыі Беларусі ёсць лячэбныя мінеральныя воды, тарфагразі і сапрапелі, якія скарыстоўваюцца для лячэння розных захворванняў.

За апошнія два дзесяцігоддзі ў БССР праведзена вялікая работа па будаўніцтву новых здраўніц прафсаюзаў, добраўпарадкаванню і пашырэнню існуючых. У гэтым будаўніцтве бяруць доўгае ўдзел прадпрыемствы. Інтэнсіўнаму развіццю санаторна-курортнай справы на Беларусі, як і ўвогуле ў СССР, спрыяла ў значнай ступені тое, што яна, справа гэтая, у 1960 годзе была перададзена ў распараджэнне прафсаюзаў.

Калі 20 гадоў назад прафсаюзы рэспублікі мелі толькі два санаторыі на 380 месцаў і 6 дамоў адпачынку на 1 615 месцаў, дык сёння ў іхнім распараджэнні 6 курортаў, 19 здраўніц, у тым ліку 7 спецыялізаваных са-

наторыяў на 3 587, пансіянат на 350, 3 санаторныя піянерскія лагеры на 920 і 7 дамоў і пансіянатаў адпачынку на 3 741 месца...

За сродкі дзяржаўнага сацыяльнага страхавання выдана працоўным у 1981 годзе 93,5 тысячы пуцёвак у санаторыі і пансіянаты з лячэннем, 90,3 тысячы пуцёвак у дамы і пансіянаты адпачынку, 109,9 тысячы — у санаторыі-прафілакторыі.

Вялікая ўвага ў нас надаецца і аздараўленню бацькоў з дзецьмі. Летась сямейны адпачынак быў арганізаваны ва ўсіх дамах і пансіянатах адпачынку Беларусі. Яшчэ раней, у 1981 годзе, на базе былога дома адпачынку «Беларусь» быў арганізаваны санаторый на 400 месцаў для бацькоў з дзецьмі для лячэння захворванняў органаў ды-

Вышэй пералічаныя — далёка не ўсе — формы адпачынку і адпачынку-лячэння працоўных, зразумела, — гэта на час водпуску. А як жа быць, так сказаць, з цяжкім, без адрыву ад працы аздараўленнем? Вырашэнне гэтай праблемы знойдзена шляхам стварэння лячэбна-прафілактычных устаноў, якія знаходзяцца ў распараджэнні прафсаюзных камітэтаў і адміністрацый прадпрыемстваў, арганізацый, вучэбных устаноў і працуюць пад іхнім кіраўніцтвам. Выдаткі на харчаванне, лячэнне, культурна-бытавое абслугоўванне адпачываючых і аплату работы медыцынскага і адміністрацыйна-гаспадарчага персаналу пакрываюцца за кошт сродкаў дзяржаўнага сацыяльнага страхавання. Лячэнне ў такіх здраўніцах дапамагае вырашыць адну з асноўных задач, што стаяць перад прафсаюзнымі арганізацыямі і органамі аховы здароўя, — дамагчыся палепшання здароўя і паніжэння захворвання працоўных. Тут варта адзначыць, што гэтая складаная задача хоць і не надта хутка, але вырашаецца.

А якія ж перспектывы на будучае? Найперш гэта павелічэнне колькасці прафілакторыяў. Сёння ж на Беларусі функцыянуе 85 санаторыяў-прафілакторыяў на 8 355 месцаў. У недалёкай будучыні іх стане значна больш. Гэта азначае, што чалавек стане больш здаровым і ў выніку — больш працаздольны, а ягоная работа — больш выніковай. Таму, як бачыце, дзяржава, дбаючы аб працаўніку, рупіцца і аб сабе.

І яшчэ пра адну форму адпачынку рабочых, служачых і членаў іхніх сем'яў варта сказаць. Гэта — загарадныя базы адпачынку. Яны з'яўляюцца ўласнасцю прадпрыемстваў, арганізацый і устаноў і ў адпаведнасці з Палажэннем аб правах фабрычна-заводскага камітэта прафсаюза перадаюцца ў бясплатнае карыстанне прафсаюзным камітэтам. У 1982 годзе на Беларусі дзейнічала 157 баз адпачынку на 12 873 месцы, у якіх за год адпачыла 180 тысяч чалавек.

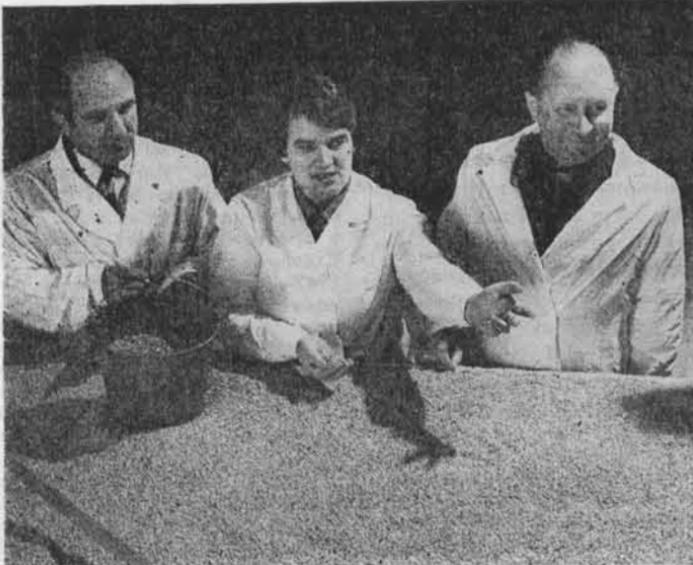
У заключэнне нашае гаворкі пра здраўніцы Беларусі яшчэ раз пра перспектывы. У бягучай пяцігодцы будуць пабудаваны санаторыі на 500 месцаў на курорце «Рагачоў», спальны корпус на 272 месцы ў доме адпачынку «Чонкі», водагразельна-лячэбніца з курортнай паліклінікай на 800 наведванняў у Мінску, а таксама 2 турбазы і 5 турысцкіх аталяў. Апрача таго, будуць здадзены ў эксплуатацыю 11 санаторыяў-прафілакторыяў і іншае.

Ф. АНЦПЯРОВІЧ.

Даўжэйшым становіцца дзень, усё вышэй сонца: вясна не за гарамі. Дзейсна рыхтуюцца да працаўнікі калгаса «Авангард» Магілёўскага раёна. На палі ўжо вывезена 24 тысячы тон арганічных угнаенняў, падрыхтавана першакласнае насенне, адрамантавана ўся глебаапрацоўчая і пасяўная тэхніка. **НА ЗДЫМКАХ:** механізатары калгаса дастаўляюць на палі арганіку; «Выдатнае ў гаспадарцы насенне» — заключаюць інспектар абласнога камітэта народнага кантролю В. ДЗМІТРЫЕЎ, начальнік абласной насеннай інспекцыі Г. ЧУШАВА і галоўны аграном калгаса З. КІРЬІЯ.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

ПАСАЖЫРСКІ поезд імчаўся на паўднёвы ўсход ад Масквы. Адна за другой праносіліся станцыі, гарады, пасёлкі Маскоўскай, Разанскай, Варонежскай абласцей.

Вузлавая станцыя Паворына... Сама гэта назва ўскалыхнула ў ва мне ўспамін саракагадовай даўнасці. Перад вачамі паўстала карціна, поўная трагізму і адчаю. Наш ваенны эшалон прабіраўся гэтай чыгункай у бок Сталінграда. Мы прыбылі сюды ў той момант, калі цэлая эскадрылья фашысцкіх бамбардзіроўшчыкаў толькі што зрабіла сваю чорную справу, пакінуўшы дантаўскае пекла на месцы, дзе былі станцыя і гарадок. Гарэлы вагоны, навакольна будынк, гарэў разбіты элеватар. Трэск агню загнушаў крыкі роспачы людзей. Дым, чад, паміж рэйкамі — забітыя і параненыя ў лужынах крыві, валяліся чамаданы, клункі, дзіцячыя цацкі...

Выратавальныя групы з вайсковых і падлеткаў мітусіліся ў гэтым пекле. Нам была каманда вагонаў не пакідаць: чыгуначнікі заканчвалі ремонт пашкоджанага пуці і эшалону адкрываўся шлях да месца прызначэння...

Пазней мы даведаліся, што пад бамбэжку ў Паворыне трапілі два эшалоны з бежанцамі і санітарны поезд з раненымі... Злосці і нянавісці да гітлераўскіх агрэсараў у кожнага з нас прыбавілася яшчэ больш. ... А пасажырскі поезд ужо ішоў па тэрыторыі Валгаградскай вобласці... Мае ўспаміны перапыніла радыёперадача: дыктар раскаваў аб зверскай разні ў палесцінскіх лагерах Сабра і Шаціла ў Ліване. Падзеі сённяшняга дня, што адбываюцца ў свеце, пераплыталіся з успамінамі, настройвалі на роздум, на параўненне нягоднікаў цяперашніх з тымі, фашысцкімі...

ДУША НАРОСХРЫСТ

І вось ён, Валгаград! Новы, незнаёмы горад... З попелу і руін падняліся велічныя гмакі. Горад баявой славы, горад-працаўнік.

На пероне вазкала шмат сустракаючых. Там-сям бачу абдымкі, пацалункі. Прыглядаюся да людзей старэйшага ўзросту. Думаецца: а раптам спаткаю каго-небудзь знаёмага з удзельнікаў Сталінградскай бітвы. Падыходжу да большай па колькасці групы пажылых мужчын.

— Можна хто з 4-й Гвардзейскай стралковай дывізіі ёсць тут?

— Я! — раптам прагучаў голас.

Над галовамі ўскінулася рука, і з натоўпу вылучыўся шустры мужчына, добра апрануты, нічым асабліва непрыкметны. Шырока раскінуўшы рукі, рашуча рушыў да мяне. Пільна прыглядаюся: не, я ніколі яго не бачыў. На ўсякі выпадак мармычу: «Колькі год, колькі зім». Між тым ён ужо ляпнуў мяне па плячы і абняў:

— Ну, прыцяля старога пазнаеш? Не? — узбуджана гаварыў ён. — Ты з якой часці, канкрэтна?

— З 23-га Гвардзейскага артылака. 1-я батарэя.

— А я з 2-й батарэі! Бачыш — з аднаго дывізіёна мы.

— Не прыпомню, хоць ты што...

— Нічога, прыпомніш... Чаго мы тут стаім? Пайшли! Ты сёння яшчэ не снёдаў? Не?

У кафе ўладкаваліся за столікам. У рэшце рэшт, думаў я, хто б ён ні быў, а чалавек гаваркі — знаходка. Заказалі сніданак і да сніданку... Дзеля сустрэчы.

— Ну, а цяпер давай па-спраўданаму знаёміцца, — прапанаваў мой субяседнік і выцягнуў з кішэні пачак дакументаў.

З дакументаў і з расказа не-

чаканага субяседніка вынікала, што Антон Пятровіч Галынец працаваў да вайны тут, на трактарным заводзе, слесарам. Калі вайна падышла да сцен горада, яго накіравалі на эвакуацыю насельніцтва. Быў цяжка паранены. Са шпітэля трапіў у 87-ю стралковую дывізію, што ў ліку іншых нашых часцей прыняла на сябе першы ўдар танкавых і механізаваных войск Манштэйна, які спрабаваў дэлакіраваць акружаную групоўку Паўлюса. Ваяваў на Украіне і Балканах. Дайшоў да Вены. Пасля вайны — актыўны ўдзельнік адбудовы свайго завода, на якім затым працаваў аж да пенсіі.

— Нарадзіўся я, значыць, у Царыцыне, жыў і працаваў у Сталінградзе, а век свой дажываю ў Валгаградзе, — жартаваў А. Галынец. — Гэта адзін і той жа горад. Тут магільны маіх

джуса ў аўтобус, які накіроўваецца на Мамаеў курган.

Нямала чытаў і чуў пра «галоўную вышыню Расіі», як прызвалі салдаты Мамаеў курган у час зацятых баёў. Сама вяршыня праходзіла многа разоў з рук у рукі. Колькі б ні падала снегу, вышыня заставалася чорнай. Яе амаль няспынна таўклі снарады і бомбы. Пасля вайны там некалькі год нічога не магло расці. Агнём былі знішчаны не толькі карані раслін, але наогул арганіка. На кожным квадратным метры зямлі знаходзілі ад 500 да 1 250 асколкаў...

На чале з гідамі мы крочым уверх па шырокіх прысадах, вымашчаных вялікімі квадратнымі плітамі. Паабалалі застылі, як па камандзе, шарэнгі маладых пірамідальных таполяў.

ратаваў свет пад Сталінградом. Я хачу, каб свет засвоіў гэты ўрок» (П'ер Кот, французскі палітычны дзеяч, член бюро Сусветнага Савета Міру).

«Колькі людзей аддалі свае жыцці, загінулі ў імя прагрэсу чалавецтва! І сярод усіх загінуўшых заўсёды будуць займаць ганаровае слаўнае месца гераічныя абаронцы Сталінграда не толькі таму, што яны стрымалі націск фашысцкіх ордаў, не толькі таму, што рашаючым чынам зрабілі ўплыў на ход другой сусветнай вайны і зрабілі рашаючы ўклад у перамогу над фашызмам, але і таму, што яны завяшчалі чалавецтву бессмяротны прыклад. Гэта прыклад гераізму, прыклад патрыятызму, прыклад цвёрдасці, упартасці і волі!» (Фідэль Кастра, прэм'ер-міністр Рэвалюцыйнага ўрада Рэспублікі Куба).

Мікалай РАЖКОУ

ПРАЗ СОРАК ГОД...

НАТАТКІ З ПАЗЕДКІ Ў ВАЛГАГРАД

продкаў, маіх сяброў. Тут нямала праліта майго поту і ўласнай крыві. Кожны ўдзельнік вайны — мой сябар, а калі ён яшчэ і ўдзельнік абароны майго любімага горада, то для мяне як родны брат. Можна таму і люблю ацірацца сярод гэтых, што прыязджаюць на ўрачыстасці да нас...

— Паслухай, Антон Пятровіч, а... як ты трапіў у 4-ю Гвардзейскую дывізію?

Субяседнік засмяяўся.

— А я і не трапіў туды. Прабач, што разыграў. Па-першае, я страшэнна не люблю такога дзялення: «гэты з нашай часці, а гэты не з нашай». Што мне да таго, у якой ты дывізіі служыў. Калі ты ўдзельнік Сталінградскай бітвы — то гэта для мяне найлепшая рэкамендацыя. А па-другое, бачу: чалавек прыехаў адзін, ніхто яго не сустрэў. І галоўнае — нявольны! Хто ж гэта цяпер, калі адзначаецца 40-годдзе перамогі пад Сталінградом, задае пытанне пра дывізію? Такое пытанне было да месца, калі святкаваліся 25-годдзе ці 30-годдзе...

— А як жа мне належала запытаць? — здзіўляўся я.

— А вось як: «Ці ёсць хто з такой-та арміі? Армію, у якую ўваходзіла твая дывізія. Разу-мееш?»

— Выходзіць, што на 50-годдзе...

— Правільна, — перабіў Антон Пятровіч. — На пяцідзесяцігоддзе Сталінградскай бітвы пытанні будуць такія: ці ёсць хто з Данскога фронту? Альбо: са Сталінградскага ці Паўднёва-Заходняга?

— Цікава, як адзначалася 10-годдзе?

— Вельмі многа было ўдзельнікаў бітвы. І пыталіся тады пра роту, батальён. А калі было 20-годдзе, то ўжо палком цікавіліся. З кожным разам усё менш прыязджала і прыязджае ўдзельнікаў тых незабытых падзей. Частым нашым гошчам быў, напрыклад, адзін з выдатных герояў Сталінграда, камандуючы 62-й арміі маршал Чуйкоў Васіль Іванавіч. Нядаўна прыехаў сюды з Масквы на заўсёды... Пахаваны на Мамаевым кургане.

МАМАЕЎ КУРГАН — ГАЛОЎНАЯ ВЫШЫНЯ РАСІІ

На прываказальнай плошчы штотодзенна дзяжураць шматлікія аўтобусы турысцкага бюро. Раз-пораз гучаць аб'явы: які аўтобус (нумар) па якому маршруту і калі ад'язджае. Са-

І вось перад намі «грандыёзная сімфонія ў камені», «рэквіем у камені» — так называюць адкрыты тут у кастрычніку 1967 года помнік-абеліск, прысвечаны, як гаворыцца ў адным з надпісаў, «абаронцам Сталінграда, жывым і мёртвым, палкаводцам і радавым»...

Першая на нашым шляху — скульптура «Стаяць насмерць» — магутная фігура воіна, высечаная з сучэльнай глыбы граніту. Яна як бы вырастае з самой зямлі.

Ступені шырокай лесвіцы вядуць уверх. Па абодва бакі ўзвышаюцца, нібы апалены агнём, пачарнелыя ад дыму пажараў сцены — руіны.

Сярод гэтых сцен, што захоўваюць у сабе дыханне таго часу, мяне чакала неспадзяванка. Раптам пачуўся шум бою — такі знаёмы і такі ўжо забыты за сорок гадоў: траскатня аўтаматаў, гулкія выстралы гармат, выбухі снарадаў і бомб, абвалы сцен, крыкі людзей. І тут жа зноў нечаканае: знаёмы голас дыктара, які чытае зводку Савінфармбюро...

Для такога агучвання скарыстаны запісы карэспандэнтаў радыё, зробленыя ў часе баёў за горад.

Вельмі ўражае зала Воінскай Славы. Са сцен нібы звісаюць 34 вялізныя мазайчыны сцягі, на якіх — прозвішчы многіх тысяч загінуўшых савецкіх воінаў. Гучыць жалобная мелодыя. У цэнтры залы — факел Вечнага агню. Ганаровая вярта.

За 15 гадоў тут пабывала 60 мільёнаў чалавек — з усяго Савецкага Саюза, з усяго свету. Людзі праходзяць штодзённа — старыя і маладыя, розных нацыянальнасцей.

Паблізу факела ляжыць Кніга Памяці для запісаў, якія робяць многія наведвальнікі. Такія кнігі-альбомаў накіпілася каля сарака.

Вось некаторыя з запісаў, зробленыя у розныя гады:

«Гэта была доўгачаканая і радасная перамога не толькі для войска, што непасрэдна ажыццяўлялі разгром ворага, але і для ўсяго савецкага народа, які дні і ночы ўпарта працаваў, каб забяспечыць армію ўсім неабходным» (Г. Жукаў, Маршал Савецкага Саюза, чатырыжыды Герой Савецкага Саюза).

«Сталінград даў усяму свету ўрок гераізму... Не толькі Савецкі Саюз, але і ўсё чалавецтва лічыць сябе абаронцам Сталінграда. Савецкі Саюз вы-

«Спіце спакойна, героі Сталінграда» (Дэлегацыя горада Хірасімы).

«Цяжка стрымаць хваляванне пры наведванні месца, дзе гераічна змагаліся савецкія воіны, адстойваючы не толькі незалежнасць свайго Радзімы, але і свабоду людзей усяго свету» (Далорэс Ібаруры, Старшыня Камуністычнай партыі Іспаніі).

Ля велічнай фігуры-сімвала Маці-Радзімы на самым версе Мамаева кургана турысты асабліва даймаюць гідаў. Раскажы ім пра ідэю-задуму, пра аўтараў, будаўнікоў, пра памеры скульптуры і многае іншае. Наш гід, папярэджваючы пытанні, скарагаворкай выпаліў прывычныя для яго адказы: вышыня разам з рукой і мячом — звыш 80 метраў, даўжыня рукі — 20 метраў, меч — 29 метраў. Унутры ўсе блокі-часці змацаваны сталёвымі тросамі. Матэрыял: жалезабетон і легіраваная сталь. П'едэстал заглябляецца ў курган на 16 метраў. На вышыні плячэй і галавы размешчана і дзейнічае ўнутры метэаралагічная станцыя. Туды вядзе двухмаршавая лесвіца. Што яшчэ?

— А там за плячыма што разьяваецца? Шалік?

— Так, шалік. А дакладней — хусцінка ці касынка. Важыць — 240 тон. А ўся скульптура — звыш васьмі тысяч тон.

На паўднёва-ўсходнім схіле вышыні размяшчаецца стаянка для аўтобусаў і легкавых аўтамашын. Там жа магазіны і кіёскі з сувенірамі, даведчанай літаратурай, картамі-схемамі, буфеты. Знаходзім свой аўтобус і едем далей.

У ЦЭНТРЫ ГОРАДА

Плошча Загінуўшых барацьбітоў (Павших борцов) з высокім помнікам-абеліскам. Такая назва захавалася з часоў грамадзянскай вайны. Там пахаваны абаронцы Чырвонага Царыцына, расстрэляныя белагвардзейцамі. Побач з імі — у брацкай магіле абаронцы Сталінграда, загінуўшыя ў 1942—1943 гадах — салдаты і афіцэры 62-й і 64-й армій, якія змагаліся ў самім горадзе. Ля магілі гарыць Вечны агонь. Па баках у ганаровай вярце стаяць школьнікі-падлеткі. Права на гэта даюць ім толькі выдатныя ацэнкі па вучобе і дысцыпліне.

Недалёка адсюль на Алеі Героюў яшчэ адна брацкая магіла. У ёй пахаваны камандзір кулямётнай роты капітан Рубен

Ібаруры. (сын Далорэс Ібаруры), лётчык маёр В. Каменшыкаў і камандзір артылерыйскай батарэі капітан Х. Фацяхутдзінаў.

На плошчы побач з гасцініцай «Інтурыст» знаходзіцца Цэнтральны ўнівермаг... той самы, у падвалах якога здаўся ў палон прадстаўнікам савецкіх войскаў генерал-фельдмаршал Фрыдрых Паўлюс разам са сваім штабам. Аб гэтым нагадае пліта з адпаведным тэкстам на сцяне пры ўваходзе ў магазін.

...Аўтобус наш імчыць па шырокай прыгожай вуліцы. Гід дае тлумачэнні:

— Вуліца Міру. Такой да вайны не было. Забудова яе дапамагала маладзёжным будаўнічым бригадам з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Паўночная частка вуліцы Міру заканчваецца вялікім будынкам планетарыя. Яго верх увенчваецца скульптурнай-сімвалам міру: фігура жанчыны на глобусе. Гэта апошня творчая праца савецкага скульптара Веры Мухінай. Усе матэрыялы, з якіх пабудаваны гмах і абсталаванне, з'яўляюцца дарам працоўных ГДР.

Адзін-другі паварот, і мы — на шырокім, роўным, як струна, праспекце імя Леніна. А вось і плошча Леніна з манументальным помнікам заснавальніку першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. За помнікам знаходзіцца сціплы чатырохпавярховы жылы будынак. Гэта славеты Дом Салдацкай славы. Яго тарэц упрыгожвае вялізны рэльеф, прысвечаны абаронцам гэтага апорнага пункта сержанту Паўлаву, лейтэнанту Афанасьеву і іх таварышам. Амаль два месяцы яны абаранялі гэты аб'ект. Каб ацаніць веліч іх подзвігу, дастаткова нагадаць, што ў баях за «Дом Паўлава» фашысты панеслі значна большыя страты, чым пры ўзяцці Парыжа.

Маршрут нашай экскурсіі заканчваецца каля панарама «Сталінградская бітва». (Яна адкрыта для наведвальнікаў з 8 ліпеня 1982 года).

Жывапісная карціна панарама створана на палатне даўжыняй 120 метраў і шырынёй 16 метраў. У аснову яе пакладзены падзеі аднаго дня — 26 студзеня 1943 года, калі сустраліся часткі 21-й арміі з часткамі 62-й арміі. Гэта расскла напалам групоўку ворага і паскорыла яго разгром.

Памеры гэтых запісак не даюць мажлівасці расказаць нават каратка пра тое, што бачыў і чуў на працягу тыдня ў Валгаградзе, горадзе, у якім звыш 140 прадпрыемстваў, 9 вышэйшых навучальных устаноў, у тым ліку адкрыты нядаўна ўніверсітэт.

Вяртаючыся дамоў, я зноў і зноў разглядаў турысцкую схему (карту-план) Валгаграда. Ёсць тут вуліцы Мінская, Бабруйская, Гастэлы. Будаўнікі Валгаграда ў час адбудовы спаборнічалі з будаўнікамі Мінска... Многія вуліцы названы імёнамі праслаўленых маршалаў і генералаў — Ракасоўскага, Яроменкі, Вагучіна, Чуйкова, Шумілава, Батава, Талбухіна, снайпера-сталінградца, былога металурга Пятра Ганчарова і іншых. Звяртаюць на сябе ўвагу назвы інтэрнацыянальнага характару — вуліцы: Кубінская, Порт-Саіда, Ковентры, Шэкспіра... У Валгаградзе ёсць гарады-пабрацімы — Астрава, Ковентры, Хірасіма, Карл-Маркс-Штат, з якімі ён падтрымлівае сувязі.

Горад-герой Валгаград — сумленне ўсяго прагрэсіўнага чалавецтва, слава людзей добрай волі — жыве сёння паўнакроўным жыццём.

ЧАЛАВЕК АСОБАГА СКЛАДУ

Васіль Іванавіч Казлоў. Гэта імя папулярна не толькі сярод былых партызан, партыйных работнікаў — яго ведае кожны беларус. Такія выдатныя сыны — гонар і слава Беларусі.

Удзячная лёсу, што на сваім жыццёвым шляху сустрэла Васіля Казлова — чалавека вялікай душы, камуністычнага гарту, прыгожых спраў і светлых думак. У пачатку 30-х гадоў мой бацька Арцёмій Васілеўскі працаваў на Палесіі на Старобінскай машына-трактарнай станцыі, дырэктарам якой быў Васіль Казлоў. У тую пару Старобінскі раён гранічыў з буржуазнай Польшчай, і гэта акалічнасць накладвала свой непаўторны адбітак на жыццё яго жыхароў. Вось тады і пачало складвацца ўражанне пра дырэктара нашай МТС. Уяўляўся ён нам, падлеткам, чалавекам вельмі смелым, дзейным, амаль ваенным, бо я яго часцей за ўсё бачыла верхам на прыгожым вараным кані, у ваеннай гімнастычнай адзежцы. Здавалася, што ён ніколі не есць, не спіць, а толькі ездзіць па калгасах, а калі з іх вяртаецца, то адразу спяшаецца на эмітэсаўскія новабудовы.

Самых выхадзец з беднай сялянскай сям'і, Васіль Іванавіч добра разумеў клопаты простых людзей. У 1917 годзе, калі яму ледзь споўнілася 14 гадоў, пайшоў працаваць рабочым на чыгунку, потым слесарам дэпо на станцыі Жлобін. Адтуль па накіраванню камсамольскай яўзні пачаў вучыцца ў Камуністычным універсітэце імя Леніна ў Мінску. Пасля яго заканчэння працаваў на партыйнай рабоце ў Старобінскім, Чэрвеньскім раёнах.

У нас, на Старобіншчыне, Васіля Іванавіча любілі і паважалі. Калі дзе здаралася якая несправядлівасць, казалі, што, маўляў, трэба скалаць пра гэта Казлова — ён разбіраецца. Аўтарытэт Васіля Іванавіча, як кіраўніка, быў вельмі высокі. І таму, калі ў 1940 годзе першага сакратара Старобінскага РК КП(б) В. Казлова прызначылі на высокую пасаду — намесніка старшні Савецка-Народных Камісараў (СНК) БССР, а потым сакратаром Мінскага абкома КП(б)Б, усе мы вельмі ганарыліся гэтым. Мой бацька ў той час таксама ўжо працаваў у сталіцы. Нашы сем'і

сябравалі. Васіль Іванавіч вельмі любіў тэатр, кіно, музыку. Ён браў сваіх дзяцей і мяне, і мы разам адпраўляліся ў купалаўскі тэатр, дзе тады ігралі любімыя яго артысты — Б. Платонаў, І. Ждановіч, Л. Ржэцкая, Л. Шынок. Дарэчы, з многімі вядомымі беларускімі артыстамі ён быў асабіста знаёмы і часта разказваў нам пра іх складаную працу.

Нягледзячы на сваю вялікую занятасць на адказнай пасадзе, Васіль Іванавіч пільна сачыў за развіццём літаратуры. Больш яго цікавілі творы гераічнага характару. У дзень майго нараджэння ён падарыў мне аповесць Якуба Коласа «Дрыгва», роман Фадзеева «Разгром». У яго быў хатні альбом, дзе ён змяшчаў выразаныя з газет допісы пра гераічную барацьбу інтэлектуальных атрадаў з фашыстамі ў Іспаніі.

22 чэрвеня 1941 года чорная хмара фашыскай навальніцы нависла над нашай Радзімай, пачалася Вялікая Айчынная вайна. Яна застала нашы сем'і пад Мінскам, куды вывезлі нас, дзяцей, на летнія канікулы. Ні мой бацька, ні В. Казлоў да сваіх сем'яў больш не прыехалі. Пазванілі па тэлефоне, далі парады, як капаць бамбасховішча, як тушыць запальныя бомбы, як трымаць запас хлеба і вады. Толькі праз пэўны час мы даведзіліся, чым давялося займацца нашым бацькам у першыя дні вайны. Мабілізацыя ўсіх сіл і сродкаў на абарону, эвакуацыя прадпрыемстваў, на сельніцтва, падрыхтоўка патрыятычных груп для дзейнасці ў тыле ворага — гэта тая справа, аб якіх пазней падрабязна раскажа В. Казлоў у сваіх мемуарах «Людзі асобага складу». Сем'і абкомаўскіх работнікаў у пачатку вайны трапілі ў Башкірыю. Дзеці зімой вучыліся, а летам працавалі ў калгасе. Пільна сачылі мы за падзеямі на фронце і рабілі ўсё, што маглі, для набліжэння нашай перамогі. З таго пераможна дыханнем слухалі весткі аб дзеяннях партызанскіх атрадаў на Беларусі. Першага верасня 1942 года ў «Правду» быў надрукаваны Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб прысваенні Васілю Казлову звання Героя Савецкага Саюза. Як акрыліла партызанскія сем'і гэта вестка, колькі прынесла яна радасці, нарадзіла светлых

надзеі на сустрэчу з нашымі бацькамі.

Праішоў немалы час, пакуль мы даведзіліся, што В. Казлоў з самага пачатку вайны ўзначаліў Мінскі падпольны абком КП(б)Б, што пад яго кіраўніцтвам была разгорнута вялікая работа на часова акупіраванай тэрыторыі Беларусі па фарміраванню партызанскіх атрадаў, затым брыгад і злучэння. В. Казлоў, як баявы камандзір, узначаліў гэту вялікую армію.

У канцы 1942 года В. Казлоў прыляцеў на першую справаздачу ў ЦК КП(б) Беларусі ў Маскву. Яго нумар у гасцініцы «Масква» ператварыўся ў своеасаблівы «беларускі» штаб: тут і вайскоўцы, і партызаны, і пісьменнікі, і артысты, і мастакі, і вучоныя. Мастак Ф. Мадораў спяшаўся з натуры намалюваць слаўтага партызана, а скульптар З. Азгур распачаў яго скульптурны партрэт. Пісьменнік У. Шашкоў, сусед па гасцініцы, прыходзіў паслухаць цікавыя расказы Васіля Іванавіча.

Пазней В. Казлоў забраў мяне ў Маскву, каб я мела магчымасць вучыцца ва ўніверсітэце. Бацька мой загінуў на вайне, і Васіль Іванавіч узяў пад сваю апеку нашу сям'ю.

Як толькі была вызвалена Беларусь ад нямецкіх акупантаў, В. Казлоў зноў вярнуўся на партыйную работу ў Мінск. У 1948 годзе яго абралі Старшнім Прадпільнага Вярхоўнага Савета БССР. Работы не проста прыбавляліся, яна набыла і новыя асаблівасці. Як і раней, на першым плане быў клопат пра людзей. Я не памятаю свята, каб ён не надзяліў увагаю ўдоў і дзяцей, бацькі якіх загінулі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Дзяржаўная дзейнасць патрабавала ад яго камандзіровак за мяжу, і яго імя стала добра вядома ў шматлікіх дзяржавах свету. У ЗША ён прымаў удзел у рабоце III з'езда амерыканскага ўсеславянскага кангрэса, сустрэкаўся там са сваімі землякамі, разказваў аб гераічных справах нашага народа ў гады вайны, аб аднаўленні народнай гаспадаркі, аб вялікім будаўніцтве ў нашым краі. Тады ж ён пазнаёміўся са слаўным спеваком Полем Робсанам. Не адзін раз ён выступаў за мяжой перад рознымі аўдыторыямі,

абараняючы справу міру ва ўсім свеце, інтарэсы сацыялістычнай Бацькаўшчыны. У ГДР, ПНР, НРБ, Чэхаславакіі ён меў шмат сяброў і як прэзідэнт Беларусі, і як чалавек. Паштовая скрынка яго амаль кожны дзень была запоўнена пісьмамі з розных краін.

Займаючы высокую дзяржаўную пасаду, В. Казлоў заўсёды быў вельмі дэмакратычны ў адносінах да сваіх калег, сяброў, знаёмых і незнаёмых. Быў цікавым суб'ектам, дасведчаным у самых розных галінах прамысловасці, сельскай гаспадаркі, культуры.

Заслугі В. Казлова перад партыяй і народам высока ацэнены. Ён быў ўзнагароджаны Залатою Зоркай Героя Савецкага Саюза, пяццю ордэнамі Леніна, ордэнам Чырвонага Сцяга, двума ордэнамі Вялікай Айчыннай вайны I ступені, Працоўнага Чырвонага Сцяга і чатырнаццацю медалямі, удастоены ўрадавымі ўзнагародамі ЧССР, ГДР, Італіі. У Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны створана мемарыяльная зала, прысвечаная Герою Савецкага Саюза Васілю Іванавічу Казлову. На доме № 28 па Ленінскаму праспекту ў Мінску, дзе ён жыў, ёсць мемарыяльная дошка. Яго імя носяць вуліцы ў Мінску, Салігорску, Жлобіне. Імя В. І. Казлова прысвоена Мінскаму электратэхнічнаму заводу, саўгасу ў Жлобінскім раёне і сярэдняй школе № 8 горада Жлобіна, шматлікім п'янерскім атрадам і дружным.

У памяці народнай назаўсёды застанецца яго светлы вобраз — чалавека простага і душэўнага, прынцыповага і валявога, палымянага патрыёта.

Я. ВАСІЛЕўСКАЯ,
кандыдат гістарычных навук.

КАК ЖИВУТ КАТОЛИКИ В ЛИТВЕ

Из всех регионов СССР Литва считается наиболее католическим: основная масса верующих здесь — приверженцы римско-католической церкви. Две католические архиепархии и четыре епархии объединяют 630 приходов. В костелах отправляют службу 705 ксендзов. Подготовкой кадров духовенства занимается Каунасская духовная семинария.

«Во время религиозных праздников и по выходным дням в наших костелах собирается много верующих», — рассказывает Юозас Тунайтис, настоятель храма Святого Николая в Вильнюсе, столице Литвы. (Кстати, этот храм, построенный еще в XIV веке, очень серьезно пострадал от фашистской оккупации во время второй мировой войны. Он капитально реставрирован и, как архитектурный памятник, находится под охраной государства).

Ксендз Тунайтис в свое время учился в Вильнюсском университете, затем решил посвятить свою жизнь служению церкви и поступил в Каунасскую духовную семинарию. Окончив ее в 1954 году, был сельским священником и вот уже 15 лет является настоятелем костела Святого Николая. Сам он из крестьянской семьи, и его ближайшие родственники и по сей день заняты в сельском хозяйстве — работают механизаторами, агрономами, зоотехниками. Все они ревностные католики, но, по словам Юозаса Тунайтиса, ни он, ни его близкие никогда не чувствовали себя ущемленными в правах со стороны Советского государства.

Как отметил в беседе с корреспондентом АПН управлений Вильнюсской архиепархией Альгирдас Гутаускас, у литовской католической церкви сложились нормальные деловые отношения с государством. Несмотря на различие в мировоззрениях, представители церкви и государственных органов стремятся решать все возникающие вопросы в духе доброжелательности и возможного уважения.

В каноническом отношении Литовская католическая церковь подчиняется Ватикану. Там получили богословское образование многие из здешних служителей культа. Представители литовской церкви принимали участие в работе II Ватиканского собора, ежегодно выезжают на заседания епископских синодов, различных папских комиссий. Часто гости в Литве католики из других стран. Здесь радушно встречали, например, примаса Венгрии кардинала Ласло Лекаи, примаса Чехословакии кардинала Франтишека Томашека, представителя католического духовенства Польши и т. д.

Литовские католики принимают активное участие в работе многих международных форумов миролюбивых сил. Так, в мае 1982 года они участвовали во Всемирной конференции «Религиозные деятели за спасение священного дара жизни от ядерной катастрофы». «Поднять свой голос в защиту мира требует наша совесть», — говорит ректор Каунасской духовной семинарии Викторас Буткус.

Евгений ПЕТРУНИН.

СТУДЭНЦКАЯ СЯМ'Я: ЭМАЦЫЯНАЛЬНЫ І МАТЭРЫЯЛЬНЫ БОК ЖЫЦЦЯ

ДОБРА УТРАІХ

З сям'ёй Аляксандра і Святланы Новікаў, студэнтаў пятага курса гістарычнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна, я пазнаёмілася ў інтэрнаце. Быў вечар. Іх трохгадовы сыноч Дзіма ўжо соладка спаў. Саша і Святлана сядзелі над кнігамі: была сесія.

Адэрваўшыся ад спраў, яны расказалі мне пра сваю сям'ю. Пазнаёміліся падчас вучобы на падрыхтоўчым аддзяленні. Саша прыйшоў туды пасля году работы ў сельскай школе і службы ў арміі. Света ўжо два гады паступала на гістарычны факультэт, але не набірала патрэбных балаў. Таму на падрыхтоўчым аддзяленні вучылася добра, разумела, што ад гэтага залежыць здзяйсненне яе мары.

ным савецке вырашылі, што акадэмічны водпуск браць Святлана не будзе. Бацькі памаглі падгадаваць малага. Потым атрымалі пакойчык у інтэрнаце. Дзіма стаў жыць разам з татам і мамай.

— Цяжка выхоўваць дзіця самім? — пытаюся ў Святлану.
— Зусім не! Хлопчык у нас здаровенькі. Днём ён у садзіку, а вечарам — з намі. У выхаванні Дзімы прымаюць удзел усе нашы сябры, дапамагаюць нам. Мае сяброўкі Света Служанкова, Аня Мысава, Наташа Паднюк і Ала Іваненка ахвотна застаюцца з ім, нават самі прапаноўваюць нам схадзіць куды-небудзь адпачыць. Таму мы з Сашам часта бываем у кіно, тэатрах, на вечарах... У такой вялікай студэнцкай сям'і заўсёды знойдзецца нянька. Дзіму любяць усе нашы хлопцы. Вы б толькі паслухалі, якія казкі, якія забаўныя гісторыі яны яму разказваюць!
І ўсё-такі жыццё трохгадовага дзіцяці ў студэнцкім інтэр-

наце — гэта не зусім звычайная з'ява. Хаця ва ўніверсітэце многа такіх маладых сем'яў.

— Мы без яго надта б сумавалі, — прызнаецца Саша. — Нават не ўяўляецца, як ён узабагачае наша жыццё. Вечарамі мы з ім гуляем, чытаем кніжкі, ходзім у гасці ў суседнія пакоі інтэрната. Яму добра з намі, і нам добра разам.

Аб фінансавым становішчы ў сям'і разказвае Святлана: яна гаспадыня.

— Месячны даход — 210 рублёў: гэта дзве стыпендыі па 45 рублёў і зарплата Сашы (ён яшчэ і працуе). Грошай гэтых хапае, каб расплаціцца за ўтрыманне сына ў дзіцячым садзе (усяго 10 рублёў за месяц), за пражыванне ў інтэрнаце (20 рублёў за год) і на харчаванне. Харчуемся дома — так больш эканомна. А на адзенне, абутак і іншыя дарагія рэчы ідуць грошы, якія мы зарабляем у студэнцкіх будаўнічых атрадах. Саша працаваў у будаўнічых п'яцц разоў, я — тры. Купілі халадзільнік, тэлевізар... Гэта наша сумесная маёмасць, — жартуе Света.

З дапамогай да бацькоў яны не звяртаюцца. У сям'і Святланы ёсць яшчэ брат і сястра, у Сашы — сястра. Выраслі, што будуць жыць самастойна. І калі бацькі нешта дораць, то

гэта ўспрымаецца як сапраўдны падарунак — нечаканы і прыемны.

— Ці складана мець сям'ю і вучыцца на дзённым аддзяленні інстытута? — пытаюся. У адзін голас адказваюць:

— Не! Хутэй наадварот. Мы пастаянна памагам адзін аднаму ў вучобе. Вучымся без троек.

А Саша лічыць, што становіцца жанатага чалавека да многага абавязвае. Вучыцца дрэнна — сорамна. Быць недысцыплінаваным — бацьку проста немагчыма. Клапаціцца аб сям'і — гэта прыемны абавязак.

Пра свае бліжэйшыя планы Святлана і Аляксандр Новікі разказваюць з лёгкасцю. Пачалі ўжо работу над дыпламам. Святлана выбрала тэму: «Рух дэкабрыстаў на тэрыторыі Беларусі», а Саша — «Значэнне ўз'яднання Беларусі з Расіяй». Калі абароняць дыпламы, паедуць па размеркаванню туды, дзе патрабуюцца спецыялісты, будуць працаваць. Што датычыць сям'і, то яна ў іх абавязкова вырасце. Саша і Святлана лічаць, што Дзіме патрэбны яшчэ брацік і сястрычка. Але гэта ў будучым. Пакуль жа ім вельмі добра ўтраіх.

Валерыя ШПОТА.

ЧУЙНЫ ДА ЗРУХАЎ ЧАСУ

ТАЛЕНТ ШМАТГРАННЫ, САМАБЫТНЫ

ДА 90-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ МАКСІМА ГАРЭЦКАГА

Максім Гарэцкі — выдатны прадстаўнік беларускай літаратуры, адзін з пачынальнікаў нацыянальнай мастацкай прозы, пісьменнік - наватар, аўтар шэрагу твораў, якія ўвайшлі ў нацыянальную класіку. Дыяпазон творчай працы, кола інтарэсаў М. Гарэцкага вельмі шырока: ён быў грамадскім і культурным дзеячам, палітычным публіцыстам, нястомным збіральнікам вуснай народнай творчасці. Ад сваёй маці М. Гарэцкі запісаў звыш трохсот народных песень і выдаў іх асобным зборнікам. Багата зроблена М. Гарэцкім як крытыкам і літаратуразнаўцам: ён з'яўляецца аўтарам першай «Гісторыі беларускай літаратуры» (1920), якая яшчэ тройчы перавыдавалася і якая на працягу доўгага часу заставалася адзіным школьным падручнікам і аўтарытэтным вучэбным дапаможнікам для навучальных устаноў Беларусі. Складзеная Гарэцкім «Хрэстаматыя...» таксама сведчыць пра яго выдатныя здольнасці вучонага - метадыста. З поспехам працаваў М. Гарэцкі і непасрэдна на ніве народнай асветы — спачатку ў беларускай гімназіі ў Вільні, потым у Камуністычным універсітэце БССР, на рабфаку Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, у ветэрынарным тэхнікуме, у Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках. Вядомы М. Гарэцкі і як мовавед, лексікограф, складальнік руска-беларускіх і беларуска-рускіх слоўнікаў. Яму ж належыць і першы на Беларусі слоўнік літаратурных тэрмінаў і паняццяў («Назваслоўе»).

Нельга не сказаць і пра плённую дзейнасць М. Гарэцкага ў Інстытуце беларускай культуры, а затым — у Акадэміі навук БССР. М. Гарэцкаму належыць таленавіты пераклад творчых рускіх пісьменнікаў на беларускую мову (апавяданні М. Горкага, апавесць «Камісар» Ю. Лібядзінскага, раман «Разгром» А. Фадзеева і інш.). Ён прымаў актыўны ўдзел у перакладзе на беларускую мову твораў У. І. Леніна для дванаццацітомнага Збору твораў. Працай над слоўнікамі і перакладамі ён узбагачаў беларускую літаратуру, спрыяў умацаванню творчых сувязей братніх літаратур.

Нашаму сучасніку Максім Гарэцкі блізка глыбокай чалавечнасцю свайго таленту, выразнай сацыяльнай акрэсленасцю творчасці, умением разглядаць актуальныя пытанні грамадскага жыцця ў сувязі з праблемамі агульначалавечкага характару.

Адметная рыса таленту М. Гарэцкага — блізкасць да народнай глебы, да вытокаў народнага жыцця, народнага светаўспрымання, вярненне нацыянальным мастацкім традыцыям і разам з тым — шырыня погляду на мастацтва, імкненне засвоіць лепшыя дасягненні сусветнай літаратуры. Гэтым Максім Гарэцкі вельмі блізка да выдатнага беларускага паэта Максіма Багдановіча. Уласная творчая практыка М. Гарэцкага пацвердзіла плённасць вучобы ў вялікіх рэалістаў — Л. Талстога, Ф. Дастаўскага, М. Гогаля, А. Чэхава. Поўнай жменнай чэрапаючы з духоўнай скарбніцы чалавечства, беларускі пісьменнік не страчваў свайго індывідуальнага твару, бо ён быў не пераймальнікам, а творцам новых мастацкіх каштоўнасцей.

Ужо самымі першымі спрабамі ў галіне мастацкай прозы М. Гарэцкі заявіў пра сябе як пра таленавітага пісьменніка, які сур'ёзна ставіцца да

рэчаіснасці, настойліва спрабуе спасцігнуць складаныя з'явы жыцця, шукае новыя формы і сродкі яго мастацкага асваення. Побач з рэалістычным сацыяльна-бытавым апавяданнем («У лазні», «Роднае карэнне») ён стварае лірыка-романтычную навілу «Красаваў язмін», лірычную мініяцюру «Стожны душы», філасофскае эсэ «Што яно?», узор эпісталажнай прозы «У чым яго крыўда?». Гэта былі жанравыя формы, яшчэ мала вядомыя тагачаснай беларускай прозе. І Гарэцкі першым сказаў тут новае слова. Сваймі творамі ён уводзіў у беларускую прозу новага героя — героя-інтэлігента, чалавека з вялікімі духоўнымі запатрабаваннямі. Малады прэзіят пановаму ў параўнанні з папярэднікамі паказваў складаныя пошукі інтэлігентнага шляхоў да народа. Своеасаблівым наказам гучалі словы дзеда Яхіма, звернутыя да студэнта-медыка Архіпа, героя апавядання «Роднае карэнне»: «Першае, што скажу я табе, гэта — чытай, галубец, у кніжках і ў разумных людзей пытайся, як жылі даўней нашы тутэйшыя людзі... Слоўніш гэты загад — у жыцці не ашукешся, будзеш ведаць, што рабіць трэба. А другое: часцей у роднае гняздзечка залятай, дык не будзе яно здавацца табе страшным...»

У апавяданнях, напісаных напярэдадні рэвалюцыі і ў першыя паслякстрычніцкія гады («Прысяга», «Маці», «Панская сучка», «Смачны заяц», «Стары прафесар», «Сасна»), М. Гарэцкі паспяхова спрабуе асэнсаваць гістарычнае мінулае свайго народа. Тут яшчэ больш умацніўся гуманістычны пафас яго творчасці, узрасла цікавасць да канкрэтнай чалавечай асобы, узятай, аднак, не ізалювана, а ва ўзаемазвязі з сацыяльным асяроддзем. У апавяданнях, якія затым увайшлі ў кнігі «Досвітка» (1926), «Люстрадзён» (1929), у «Сібірскія абразкі» і інш., М. Гарэцкі засяродзіў увагу на даследаванні сацыяльных, маральных вытокаў фарміравання духоўных сіл народа.

Пісьменнік не абсалютызаваў нацыянальна-непаўторнае, не разглядаў нацыянальны характар як штосьці нязменнае. Ён уважліва прыглядаўся да ўсяго новага, што ўзнікла ў жыцці савецкага чалавека як носьбіта ідэй інтэрнацыяналізму, дружбы і брацтва народаў. Гарэцкі заклікаў беражліва захоўваць усё лепшае, што выпрацаваў кожны народ на працягу многіх стагоддзяў свайго гістарычнага жыцця, заклікаў памятаць пра сваё мінулае, шанаваць духоўныя скарбы народа.

У творах М. Гарэцкага больш пазняга перыяду адсутнічае зададзенасць, штучная драматызацыя, аўтарская тэндэнцыя ў абмалеўцы характараў. Пісьменнік валодаў здзіўляючай здольнасцю пра самае складае гаварыць

проста. Але гэта была высокая прастата, народжаная праніклівасцю мастакоўскага погляду, умением бачыць схаваны, унутраны сэнс падзей. Пра гэта сведчаць многія творы пісьменніка, у прыватнасці, дакументальна-мастацкая кніга «На імперыялістычнай вайне. Запіскі салдата...». У ёй найбольш поўна выяўлена творчае крэда Гарэцкага як мастака - рэаліста, які нязменна арыентуецца на вострыя сацыяльныя праблемы часу, на галоўныя маральныя канфлікты эпохі. Тут Гарэцкі паказваў тонкім псіхалагам - аналітыкам, пісьменнікам высокай творчай культуры. Кніга «На імперыялістычнай вайне...» стаіць ля вытокаў беларускай мастацка-дакументальнай літаратуры.

Апавяданні, якія ўвайшлі ў зборнік «Досвітка», кніга «На імперыялістычнай вайне...», з'яўляюцца выдатным дасягненнем беларускай савецкай прозы, адначасова былі і пэўнымі этапамі на шляху да стварэння рамана «Віленскія камунары» і «Камароўскай хронікі». У цэнтры гэтых твораў стаўлена праблема духоўнага жыцця народа, які выходзіў на арэну гістарычнай дзейнасці.

І ў паслякстрычніцкі перыяд творчасць М. Гарэцкага гэтак жа інтэнсіўна ўбіраў у сябе запатрабаванні эпохі. М. Гарэцкі быў вельмі чуйным да зрухаў часу, да змен у грамадскім клімаце, у псіхалогіі працоўнага чалавека. Вось чаму такімі пераканаўчымі ў жыццёвым і мастацкім плане з'яўляюцца героі яго твораў, такімі змястоўнымі і ў мастацкіх адносінах даўгавечнымі, як мы сёння бачым, самі творы. У іх праўда часу — сацыяльная, бытавая, псіхалагічная — асэнсоўваецца з пункту гледжання гістарычнай будучыні народа, асвятляецца роздумам над праблемамі агульначалавечкага характару. У гэтым каштоўнасць вопыту М. Гарэцкага для сённяшняй літаратуры. Узнятая ім праблема, надзённая для свайго часу, атрымлівала выхад у будучыню, а пісьменніцкая канцэпцыя набывала аптымістычнае гучанне. Яскравым сведчаннем гэтага з'яўляецца раман «Віленскія камунары» — найбольш значны твор Гарэцкага, прысвечаны тэме рэвалюцыі, тэме барацьбы беларускага і літоўскага народаў за сацыялістычную Бацькаўшчыну.

У рамане з выключнай, амаль дакументальнай дакладнасцю намаляваны працэс выпявання класавай, рэвалюцыйнай свядомасці працоўных мас, праўдзіва паказаны цяжкасці, з якімі сутыкаліся кіраўнікі Віленскага Савета рабочых дэпутатаў. Пераканаўчы мастацкае ўасабленне думкі пра чалавека працы, пра народ як актыўнага стваральніка гісторыі — значная эстэтычная заваёва аўтара «Віленскіх камунараў» і ўсёй беларускай савецкай літаратуры.

Сваймі творамі Максім Гарэцкі ўзняў беларускую літаратуру на новы, больш высокі ідэйна-мастацкі ўзровень. Яго лепшыя творы, працяжаныя духам народнасці і гістарызму, маюць сталае мастацкае значэнне. Гарэцкі ўнёс вялікі ўклад у беларускую культуру. Закладзеныя ім традыцыі жывучы і сёння. Яны ўзбагачаюцца новым сацыяльным, грамадскім, эстэтычным вопытам сучаснай літаратуры як арганічнай часткі духоўнай культуры народа.

Міхась МУШЫНСКІ,
доктар філалагічных навук.

Музей народнага мастацтва БССР і РСФСР, правадзейнага члена Акадэміі мастацтваў ССРС, ганаровага акадэміка АН БССР В. Бялініцкага-Бірулі адкрыўся ў Магілёве.

Вялікі ўклад унёс В. Бялініцкі-Біруля ў развіццё нацыянальнага выяўленчага мастацтва: стварыў шэраг палотнаў, у якіх уславіў родны край, яго непаўторную прыроду. Толькі ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР захоўваюцца 444 работы майстра Беларускага пейзажа.

У экспазіцыі — больш за 100 работ і эцюды жывапісца, яго асабістыя рэчы і дакументы. Музей размясціўся ў старажытным асабняку, які пабудаваны ў XVII стагоддзі.

Ён стаў своеасаблівым помнікам вядомаму земляку. НА ЗДЫМКАХ: музей В. Бялініцкага-Бірулі ў Магілёве; у адной з выставачных залаў музея.

Фота М. ЖЫЛУДОВІЧА.

Знаёмім з лаўрэатамі-82

ПАМЯЦЬ
ЗАЎСЁДЫ З НАМІ

Імя Міхася Пташукі, рэжысёра «Беларусьфільма», заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, стала вядома аматарам кіно з нядаўняга часу. У яго кінематографічнай біяграфіі яшчэ толькі чатыры фільмы. Першыя два — «Пра Віцю, пра Машу і марскую пяхоту» і «Лясныя арэлі» — для дзяцей і падлеткаў, дзе галоўныя героі таксама дзеці. Другія два — «Нас выбраў час» і «Вазьму твой боль» — да дзіцячых фільмаў не аднясеш, хоць і ўзроставую мяжу таксама ўстанавіць цяжка. Абедзве стужкі на ваенную тэму. «Нас выбраў час» — шматсерыйны тэлевізійны мастацкі фільм аб гераізме беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, аб нараджэнні партызанскага руху ў нашым краі і ўдзеле ў ім моладзі. Героям фільма, нам-самольцам, учарашнім школьнікам, давялося разам з бацькамі вынесці ўсе нягоды і выпрабаванні вайны, каб потым стаць пераможцамі ў барацьбе з фашысцкай наваляй. Кінастужка «Вазьму твой боль» — гэта складана пералічэнне ваеннага часу і дзён сённяшніх. Фільм аб памяці чалавечай, аб тым, што людзі ніколі не змогуць забыць, дараваць свайго гора і сваіх страт. Гэта фільм пра чалавечы боль і гнеў, які нясуць у сабе і дарослыя, і дзеці тых, хто пе-

ражыў страшнае, жудаснае ліхалецце.

Зрабіць свой фільм аб вайне было не толькі марай Міхася Пташукі. Гэта было моцнае ўнутранае патрабаванне, неабходнасць, не падпарадкавацца якой ён проста не мог, не меў права...

...Міхась Мікалаевіч нарадзіўся зімой суровага сорактэрага ў беларускай вёсцы Федзюкі, што на Брэстчыне. Нарадзіўся ў адным з бліндажоў, якія стаялі над ракой уздоўж былой савецка-польскай граніцы. Пабудаваны яны былі пільсудчыкамі яшчэ ў 1937 годзе. І так ужо атрымалася, што менавіта той бліндаж, дзе з'явіўся на свет маленькі Міша, прызвалі ў народзе прыгожым словам Перамога. Мабыць назвалі так таму, што тут хаваліся жанчыны ў час страшных бамбёжак і арт-абстрэлаў. А можа таму, што менавіта тут нараджаліся дзеці ў той грозны час.

Калі Міхась Пташук успамінае сваё дзяцінства, перад яго вачамі паўстае родная вёска і тые сляды, што пакінула вайна ў ёй. І гэта не толькі шматлікія аяпы ў лесе ці снарад, які раптам выбухнуў пад бараной трактара, гэта і дула ад гарматы, што прыстасавалі пад комын у лазні, і гусеніца ад танка, якую паклалі перад парогам хаты, каб выціраць ногі, і нямецкая наска, у

нашы спавутыя землякі

ДАСЛЕДЧЫК З ТУРЫНА

Амаль сто гадоў таму назад у ачынных і замежных газетах даволі часта можна было напаткаць паведамленні аб навуковай дзейнасці Якава Наркевіча-Іодкі. А ў 1896 годзе ў Парыжы пабачыла свет кніга Марыуса Дэкрэпа «La vie et les oeuvres de M. Jacques de Narkiewicz Iodko» («Жыццё і дзейнасць Якава Наркевіча-Іодкі»).

Нарадзіўся будучы вучоны ў 1847 годзе ў вёсцы Турын Ігуменскага павета Мінскай губерні (цяпер Чэрвеньскі раён Мінскай вобласці), дзе і прайшоў яго дзяцінства. У канцы 1867 года пасля заканчэння вучобы ў Мінскай гімназіі Наркевіч-Іодка накіроўваецца за граніцу з мэтай пашырыць і ўдасканаліць сваю адукацыю. Малады чалавек слухае лекцыі па фізіцы, прыродазнаўству, медыцыне ва ўніверсітэтах Венны, Фларэнцыі, Парыжа. На жаль, палітычныя абставіны — у першую чаргу франка-пруская вайна — не дазволілі Наркевічу-Іодку здзейсніць да канца яго намер, і ён быў вымушаны вярнуцца на радзіму. З'яўляючыся нашчадкам буйнага землеўладальніка, Якаў Отанавіч актыўна ўключаецца ў гаспадарчую дзейнасць маёнтка. Жадаючы больш эфектыўна і рацыянальна выкарыстоўваць зямельны ўгоддзі, Наркевіч-Іодка імкнецца вывучаць атмасферныя і метэаралагічныя з'явы і іх уплыў на ўраджайнасць палёў. Па яго ініцыятыве і на яго ўласныя сродкі былі створаны першыя ў Мінскай губерні метэаралагічныя станцыі (Над-Нёман, Атонава).

У гэты ж час з'яўляюцца першыя навуковыя працы Наркевіча-Іодкі, якія друкаваліся ў рускіх і замежных навуковых выданнях. За паспяховае распрацоўку праблем па кліматалогіі ён быў абраны ў 1882 годзе членам-карэспандэнтам

Цэнтральнай абсерваторыі ў Санкт-Пецярбургу. Вучонаму належыць вынаходніцтва лізіметра-прыбора, пры дапамозе якога вызначаюць ступень вільготнасці глебы. На падставе шматлікіх эксперыментаў Наркевіч-Іодка прыйшоў да высновы, што выкарыстанне градаадводаў (маланкаадводаў) дазваляе істотна зменшыць магчымасць выпадзення граду на палеткі. Даследчык распрацаваў метады вызначэння хуткасці руху воблакаў і пры дапамозе спецыяльнага апарата мог прадказаць набліжэнне навальніцы на адлегласці да 400 кіламетраў. Якаў Отанавіч быў адным з ініцыятараў вядомага навуковага выдання «Метеорологический вестник». Яго дзейнасць у гэтым кірунку была адзначана сярэбраным медалём Рускага геаграфічнага таварыства.

І ўсё ж галоўным аб'ектам увагі вучонага была электрычнасць, а дакладней — уздзеянне электрычнасці на расліны і жывыя арганізмы. На асобных участках зямлі Наркевіч-Іодка праводзіў даследы з выкарыстаннем электрычнага току, што ўзнікаў ад меднай і цынкавай пласцін, злучаных паміж сабой правадніком. Даследчык выявіў, што ўраджайнасць на такіх участках была больш высокая, чым на звычайных. Гэта адбывалася таму, тлумачыў вучоны, што электрычны ток стварае больш аптымальныя ўмовы для таго, каб расліны маглі засвойваць неабходныя ім хімічныя элементы, што знаходзяцца ў глебе.

Найбольшую папулярнасць Наркевічу-Іодку прынеслі яго эксперыменты па выкарыстанню электрычнасці ў медыцыне. На тэрыторыі маёнтка Над-Нёман быў створаны санаторый, які займаў больш чым 200 гек-

[Заканчэнне на 8-й стар.]

прэм'еры, выстаўкі, сустрэчы

ДНІ ПАЭЗІІ У МАЛАДЗЕЧНА

Літоўскі паэт Э. Селяленіс і акцёр Раландас Буткявічус прынялі ўдзел у Днях паэзіі «Дружба народаў — дружба літаратур», якія адбыліся ў Маладзечна. Разам з беларускім пісьменнікам С. Панізнікам і заслужанай артысткай БССР А. Рыжковай госці пабывалі на прадпрыемствах і заводах, у рабочых інтэрнатах, у палітэхнікуме. Гучалі вершы рускіх, беларускіх і літоўскіх паэтаў аб дружбе брацкіх народаў.

«ЛІТАРАТУРНАЯ ГАСЦІНАЯ» У СЛОНІМЕ

«Літаратурная гасціная» адкрылася ў Слонімскай цэнтральнай бібліятэцы імя Якуба Коласа. Адбыліся вечары «Паэзія народаў СССР», «Калі ў свеце нешта вечнае, дык гэта Радзіма мая».

Чарговыя сустрэчы ў «гасцінай» будуць прысвечаны стварэнню ў Слоніме літаратурнага музея, творчасці пісьменнікаў-землякоў.

АРМЕНИЯ У ГАСЦЯХ У БЕЛАРУСІ

Сонечнымі, па-веснавому яркімі фарбамі расцвіла выставачная зала Мастоцкага фонду БССР — тут адкрылася выстаўка «Мастакі Арменія». Каля 160 твораў жывапісу, графікі, скульптуры, дэкаратыўнага мастацтва пазнаёмяць гледачоў з багатай і шчодрай зямлёй брацкай рэспублікі, яе многавяковай гісторыяй і сённяшнім днём. На выстаўцы прадстаўлены работы 102 майстроў пэндзля і раца горнага краю.

Гэта першая з абменных экспазіцый, якія арганізуюць творчыя саюзы дзвюх рэспублік. Яны пазнаёмяць з новымі работамі армянскіх і беларускіх мастакоў, напрамкамі і пошукамі ў выяўленчым мастацтве за апошнія дзесяцігоддзі.

У БАЛГАРСКИМ ДРУКУ

Балгарскі літаратурны часопіс «Септември» ў сваім 12-м

нумары за мінулы год змясціў артыкул Ніла Гілевіча «Пад адзіным высокім і сонечным небам Айчыны».

У гэтым жа нумары «Септември» прадастаўляе слова савецкім паэтам з розных рэспублік. Сярод іх з вершам «Камісары» ў перакладзе Найдзена Вылчава выступае Геннадзь Бураўкін.

КАНЦЭРТ ДРУЖБЫ

У Палацы культуры Белсаўпрофа адбылася сустрэча мастацкіх кіраўнікоў, канцэртмайстраў, хормайстраў і маладых артыстаў Масквы, Ленінграда і Мінска. У вялікім канцэрте дружбы прынялі ўдзел капэла хлопчыкаў пры Маскоўскім харавым таварыстве, дзіцячая харавая капэла музычнай школы Чырвонагвардзейскага раёна горада Ленінграда і ўзорны хор «Сонейка» Палаца культуры Белсаўпрофа.

ПРАДСТАЎЛЯЮЦЬ ФОТАМАЙСТРЫ

У кінатэатрах беларускай сталіцы «Кастрычнік» і «Масква» працуюць рэспублікан-

ская і абласная выстаўкі мастацкай фотазграфікі.

У «Кастрычніку» рэспубліканская выстаўка «У сям'і адзінай» фотамайстраў БЕЛТА змяшчае больш за 150 твораў. А ў «Маскве» на абласной выстаўцы прадстаўлена каля ста работ. Тэматыка твораў разнастайная — прамысловасць, сельская гаспадарка, навука, культура, спорт у рэспубліцы і вобласці, прырода і выдатныя мясціны роднага краю...

ГУЧЫЦЬ МУЗЫКА XIX СТАГОДДЗЯ

«Сустрэча з мінулым» — так называўся чарговы вечар, што адбыўся нядаўна ў камінай зале Дома літаратара ў Мінску. Присутныя атрымалі магчымасць пазнаёміцца з беларускай музыкой і выканаўцамі XIX стагоддзя.

Адкрыў вечар пісьменнік А. Мальдзіс. Пра музыку гэтага перыяду і творчасць скрыпача М. Ельскага раскажаў музыказнавец А. Капілаў. Былі ўпершыню выкананы творы гэтага музыканта, знойдзеныя ў архівах.

Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы паказваў прэм'еру спектакля па п'есе Іў Жаміяка «Месьце Амількар, альбо Чалавек, які плаціць». П'есу паставілі студэнты-дыпломнікі Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута Анатоль СТРЫКУНОУ і Уладзімір ЖДАНУ. Мастацкі кіраўнік пастаўкі — галоўны рэжысёр тэатра Валерый РАЕУСКІ.

Фота У. КРУКА.

якой суседка карміла парася. І зразумела, бясконцыя ўспаміны маці, аднавяскоўцаў. З імі і сярод іх, рос і сталаў Міхась Пташук. Рос, назраў і запамінаў усё, што адбывалася навокал. Тады яшчэ, вядома, не было ні думкі, ні мары пра кіно. Усё прыйшло пазней. Прыйшло і стала абавязкам неспці паміць дзяцінства праз жыццё.

Ішоў час. Міхась Пташук стаў студэнтам рэжысёрскага факультэта старэйшага ў краіне вахтаўскага Вышэйшага тэатральнага вучылішча імя Б. Шчукіна. Пасля размеркавання яго, як аднаго з лепшых выпускнікоў, пакінулі ў Маскве і даверылі самастойную пастаўку ў цыганскім тэатры «Рамэн». Потым праца ў Канзанскім Акадэмічным драматычным імя В. Качалова. І ўсе гэтыя гады ў ім расла жаданне зняць свой фільм пра дзяцінства ваеннага часу, пра людзей беларускай пасляваеннай вёскі, падзяліцца з гледачамі сваёй памяццю.

Жаданне гэтае было неадступнае, і калі быў аб'яўлены чарговы набор на Вышэйшыя рэжысёрскія курсы пры Дзяржаўнай БССР, Міхась Пташук не разважаў.

Яшчэ ішлі ўступныя экзамены, а М. Пташук ужо сказаў, што ён залічаны. Гэты дзень стаў адным з самых шчаслівых у яго жыцці. Здзяйснялася мара. Тры гады вучобы ў творчай майстэрні вядомага прафесара, народнага артыста РСФСР Георгія Данелія. А затым, бадай што ўпершыню за ўсю гісторыю курсаў, педагог дае Міхасю Пташuku зняць для дыплама поўнаметражную карціну. Так з'явіўся фільм «Пра Віцю, пра Машу і марскую пяхоту», пастаўлены на Адэскай кінастудыі. На Усеаюзным кінафестывалі маладых кінематаграфістаў карціна атрымала адразу некалькі прызоў, у тым ліку і за лепшую рэжысёрскую работу. Экзамен перад шматмільённым гледачом быў вытрыманы.

— А потым да болю захачэлася дадому ў Беларусь, — успамінае Міхась Мікалаевіч. — Хацелася здымаць фільмы пра родны край, пра сваіх землякоў, і здымаць бліжэй да тых мясцін, дзе жыў у дзяцінстве і юнацтве, дзе цяпер жыве маці і вельмі блізка мне людзі. Як і раней, не давала спакою тэма вайны, зараз ужо асэнсаваная па-даросламу.

Да ваеннай тэмы Міхась Пташук ішоў паступова. Кожны сцэнарый, што прапаноўвалі, нібы прымерваў на сябе, прапускаў праз сябе. Ведаў, што гэта павінна было быць нешта сваё, блізкае. І праз некаторы час маладо-му рэжысёру давяраюць

складаную і вялікую работу над пяцісерыйным фільмам «Нас выбраў час». Менавіта ў рабоце над гэтым фільмам з усёй паўнотай раскрыліся здольнасці М. Пташукі, своеасабіласць яго таленту.

Потым, калі фільм «Нас выбраў час» з поспехам будзе ісці на экраны краіны і заваюе сэрцы гледачоў, калі будзе адзначаны прэміяй Ленінскага камсамола, на адрас стваральніка гэтай стужкі прыйдуць хвалючыя лісты ад гледачоў. Многія з іх будуць сцвярджаць, што той ці іншы эпізод фільма некалі адбыўся менавіта ў іх мясцінах. І гэта не выпадкова. У масоўках і батальных сценах фільма Пташукі прымалі ўдзел сотні жыхароў былых партызанскіх вёсак, воіны Савецкай Арміі. Па-мастацку ўзнаўляючы ваенныя гады, рэжысёр будзіў чалавечую памяць. Нельга не ўспомніць аб адным выпадку ў час здымак, пра які раскажаў Міхась Мікалаевіч.

Па сцэнарыю трэба было зняць эпізод, калі фашысты спальваюць вёску Калядзічы разам з жыхарамі. Рэжысёр вырашыў не запрашаць прафесійных артыстаў, а прыцягнуць да здымак людзей з тых мясцін, дзе ў гады Вялікай Айчыннай асабліва лютавалі гітлераўцы. Паехалі ў Смалевіцкі раён, пагутарылі з жыхарамі вёсак, растлумачылі задуму фільма і змест эпізодаў, якія трэба было зняць. На просьбу ўдзельнічаць у здымках адгукнуліся не толькі людзі пажылыя, якія перажылі жахі вайны, але і шмат дзяцей, моладзі. Прыехалі таксама з вёскі Мгдэ. Яе карнікі палілі двойчы, і мала хто з жыхароў уцалеў. Зараз у вёсцы

жывуць сваякі загінуўшых, людзі, якія прыехалі з іншых мясцін. Але памяць аб тых, каго забрала вайна, заўсёды з імі.

Перад пачаткам здымак, праглядаючы, як апранута масоўка, рэжысёр звярнуў увагу на адну бабульку. Дакладней, на яе крыху незвычайную вопратку. Міхась Мікалаевіч прапанаваў ёй пераапрануцца, маўляў, у касцюмера знойдзенага што-небудзь з адзення таго часу. Але старая жанчына пакачала галавой:

— Не, міленькі, пераапранацца не трэба. Мяне якраз у гэтым і палілі... Двойчы... З таго часу і захоўваю гэтую фуфайку і боцікі.

Хутка ўсё было гатова да здымак. На пляцоўцы з'явілася машына-фургон з крыжамі, з рэпрадуктара, умацаванага над кабінай, пацулалася: «Ахтунг! Ахтунг! Усім выхадзіць на рэгістрацыя!» А калі з машыны выскачылі «карнікі» і пачалі акружаць людзей, яны сыгралі сваю ролю так, як не зрабілі б самыя таленавітыя акцёры — замітусіліся ў пошук паратунку, і было гэта настолькі натуральна, што нават апэратар ад нечаканасці выпусціў з рук кінакамеру.

Міхась Пташук — рэжысёр, які нясе ў сэрцы свой боль вайны. Не прыйшоў з вайны яго бацька, ад рук фашыстаў загінулі старэйшыя браты-блізняты. І калі Міхась Мікалаевіч прычытаў раман І. Шамякіна «Вазьму твой боль», пытанне было вырашана адразу: неадкладна ставіць фільм па раману, нічога іншага нават не шукаць. У галоўным героі Івану Ватраку ён пазнаў сябе. Асабліва блізка, знаёмыя былі для

яго старонні, дзе раскажывалася аб дзяцінстве Іванькі. Фашысты забілі родных хлопчыка, і внаваты ў гэтым паліцай Шышка. Здрадніцтва не даруецца ніколі. І пасля доўгіх гадоў турэмнага зняволення, калі Шышка вяртаецца ў сваё сяло, ні дарослы ўжо Іван, ні аднавяскоўцы не могуць дараваць яму былых злачынстваў.

Фільм «Вазьму твой боль» рабіўся, як кажуць, на адным дыханні. Стужка прадстаўляла савецкі кінематограф на міжнародным фестывалі ў Манрэалі і атрымала там прыз. Яна адзначана Дзяржаўнай прэміяй БССР. Пяцьдзесят тры краіны купілі яе, каб пазнаёміць сваіх гледачоў са старонкай нашай гісторыі, нашай барацьбы з фашызмам.

Апошнія фільмы М. Пташукі — прызнанне ў любові роднай Беларусі, яе народу. І гэта светлае пачуццё перадаецца гледачу.

Зараз Міхась Мікалаевіч прыступіў да новай работы. Ён ставіць фільм паводле рамана Уладзіміра Караткевіча «Чорны замак Альшанскі». Ідзе пошук натурны, на ролі запрошаны акцёры, праглядаюцца першыя пробы. Па словах рэжысёра, пачаўся адзін з самых цікавых этапаў стварэння фільма. Зноў яго перапаўняюць цікавыя задумы, і свой нязгасны запал творчай энергіі перадае ён усім удзельнікам кіназдымачнай групы. Ведаю, што проста пераказам сюжэта, хаця і дэтэктыўнага, Міхась Мікалаевіч не будзе абмяжоўвацца. Ён дакладна ўяўляе, дзеля чаго будзе здымаць гэты фільм, што хоча сказаць гледачу.

Таццяна ПЕТРАШКЕВІЧ.

КРОПЛЯ «БРАГІНСКАГА ДАЖДЖУ»

Неяк супрацоўнікі Беларускага навукова-даследчага геалагаразведчага інстытута атрымалі пасылку. Прыйшла яна ад Сяргея Цеслянка з вёскі Капарэнка, што на Брагіншчыне. Там былі кавалачкі пароды і записка. Аўтар паведамляў, што знойдзены камень, падобны на метэарыт, прасіў спецыялістаў даследаваць узоры і даць тлумачэнне.

Кіраўніцтва інстытута паслала мяне ў камандзіроўку ў Капарэнку. Знаходка ўсё яшчэ была ў хаце Цесляніка. У той жа дзень мы з гаспадаром выехалі на месца, дзе быў знойдзены незвычайны камень. Яно аказалася прыкладна за кіламетр ад вёскі Людвінава. Там была пасеяна грэчка.

Перад сяўбой грэчкі Сяргей Цеслянок рабіў культывацыю поля. І раптам убачыў на раллі нейкі прадмет. Спыніў трактар, падшоў бліжэй. Няўжо камяк зямлі? Пхнуў нагой. Не, хутчэй камень. Але як ён апынуўся тут?

Паспрабаваў рукою зрушыць. Дзе там, быццам у зямлю ўрос! Тады абхапіў яго абедзюма рукамі і ледзь падняў. Што за дзіва такое? Ён узяў малаток і пачаў цяхенька пастукваць. Разам з глебай сталі асыпацца рыжыя ржавыя камякі, а пад імі заблішчэў метал...

Малады механізатар успомніў, як у школе на ўроку астраноміі настаўнік расказваў, што на невялікай тэрыторыі ў Брагінскім раёне даўным-даўно выпаў метэарытны дождж. Першыя метэарыты былі тут знойдзены яшчэ ў 1809—1810 гадах. У школе да гэтага часу памятаюць падзею, калі яго землякі — таксама трактарыст М. Федасеенка і яго дачка-школьніца — у 1968 годзе перадалі ў інстытут метэарыт. Дарчы, ён быў знойдзены тут жа, за якія-не-

будзь пяцьсот метраў. А раптам і гэты?.. Трэба праверыць.

У канцы працоўнага дня Сяргей паклаў знаходку ў кабінку трактара і паехаў да Федасеенкі. У яго ён узяў адрас, па якім той калісьці адсылаў знойдзены метэарыт. Потым паслаў у інстытут некалькі невялікіх кавалачкаў.

У лабараторыях інстытута былі праведзены адпаведныя аналізы і даследаванні. Устаноўлена, што знойдзены экзэмпляр — несумненна метэарыт.

Агульная вага знаходкі — 24,1 кілаграма. Каркас яго ў асноўным з нікелістага жалеза. Па ўсіх прыкметах ён з'яўляецца часткай Брагінскага метэарыта. Знойдзены чарговы, дванаццаты па ліку яго асколак.

Чым жа цікавы метэарыт Брагін? Перш за ўсё ён адносіцца да даволі рэдкага тыпу жалезакаменных метэарытаў — да паласітаў. Агульная вага яго выпадкова знойдзеных асколкаў дасягае 842,6 кілаграма.

Вывучэнне гісторыі гэтага метэарыта паказвае, што не менш як сем знаходак агульнай вагою звыш 700 кілаграмаў страчана або да гэтага часу месца іх знаходжання невядома. Хоць першыя экзэмпляры былі знойдзены ў 1809 годзе, на жаль, дакладны час падзення яго не вызначаны. Мяркуюць, што калісьці тут выпаў грандыёзны метэарытны дождж. Але знойдзены далёка не ўсе яго асколкі. Як правіла, іх сустракаюць у час ворыва, капання равоў, калодзежаў і г. д. Магчыма, знаходка Сяргея Цесляніка далёка не апошняя.

У зоне падзення метэарыта Брагін здаецца нямаля загадкавых з'яў, якія нараджаюць шматлікія легенды. Так, у ваколіцах вёскі Капарэнка ёсць месца, на якім даволі часта гіне ад маланак жывёла, якая пасвіцца тут. Цікава, што зямля навокал роўная, крыху забалочаная, паблізу няма ні дрэў, ні слупоў. Словам, быццам бы адсутнічаюць знешнія прычыны для прыцягнення навальнічных разрадаў. Кажуць, што ў час вайны дзесьці тут нібыта прыхавалі боепрыпасы, вось маланкі і б'юць у метал. Аднак гэта думка здаецца памылковай, бо тутэйшая вёска знаходзіцца ў баку ад ажыўленых дарог, ніякіх значных баёў у гады вайны тут не здаралася. А ці не ляжыць дзесьці на глыбіні жалезакаменны метэарыт, які і прыцягвае навальнічныя разрады?

Г. ЕМЯЛЬЯНАУ,
кандыдат геалага-
мінералагічных навук.

ДАСЛЕДЧЫК З ТУРЫНА

[Заканчэнне.
Пачатак на 7-й стар.]

тараў. Тут былі пакоі для хворых, памяшканні для адпачынку, парк, мінеральныя крыніцы, дзве лабараторыі. Наркевіч-Іодка быў адным з першых, хто пачаў дыягнаставаць і лячыць некаторыя нервовыя захворванні шляхам уздзеяння

медыцыне ў Пецябургскім універсітэце. Быў членам навуковых таварыстваў па антрапалогіі, ахове народнага здароўя, фізіцы, хіміі і інш. У 1900 годзе за высокія навуковыя заслугі быў узнагароджаны ордэнам св. Ганны II ступені.

Даволі сістэматычна інфармавала сваіх чытачоў аб дзейнасці Наркевіча-Іодкі газета «Віленскі вестнік». Так, у нумары 183 за 1894 год газета змясціла вялікі артыкул пад загалоўкам «З жыцця і навукі». Яго аўтар, нехта М. Б., дзеліцца сваімі ўражаннямі ад сустрэчы з «шаноўным вучоным», якая адбылася ў Вільні. Аўтар «з меркаванняў далікатнасці» не заставрае сваю ўвагу на характарыстыцы чалавечых якасцей Наркевіча-Іодкі, хаця адзначае, што мянушка, «дадзеная яму французамі» («l'homme electric» — «электрычны чалавек») «пасуе яму як нельга лепш». Далей у артыкуле папулярна пераказваліся вынікі некаторых навуковых эксперыментаў Наркевіча-Іодкі.

Цікава, што ў тагачаснай прэсе побач з сур'ёзнымі спробамі данесці да чытача сутнасць адкрыццяў вучонага сустракаліся і опусы вастрасловаў. «Віленскі вестнік» (нумар 166 за 1896 год) паведамляў, напрыклад, што адзін фельетаніст, «на падставе» вываду Наркевіча-Іодкі аб магчымасці ўстанавіць наяўнасць або адсутнасць пэўных хвароб у арганізме чалавека з дапамогай электраграфіі, скептычна заўважыў, што «электраграфія, адкрытая панам Наркевічам-Іодкам, асабліва цікавая там і дзяўчат. Дастаткова толькі зрабіць фатаграфію электрычнага разраду рук «яго» і «яе», каб атрымаць нагляднае выяўленне таго, ці кахае ён яе»...

Маюцца звесткі, што з навуковымі працамі Наркевіча-Іодкі знаёміліся і з прыхільнасцю выказваліся пра іх такія вядомыя вучоныя, як А. Вайкаў, В. Дакучаеў, Д. Мендзялееў, І. Паўлаў.

Памёр гэты цікавы чалавек, таленавіты даследчык і эксперыментатар 6 лютага 1905 года далёка ад роднай зямлі — у Вене, куды ён прыехаў для чарговых выступленняў аб сваіх даследах. Пазней цела нябожчыка было перавезена і пахавана на радзіме.

Газета «Северо-Западный край», у многім паўтараючы думку Марыуса Дэкрэпа пра Наркевіча-Іодку, пісала ў некралогі: «Ён не любіў ні славы, ні метафізічнай лухты... Ён быў далёкі ад эмпірычнага пазітывізму і містычных утопіяў... Шматлікія яго працы, якія ўсебакова асяццяюць розныя пытанні навукі, маюць важнае значэнне як параўнальна каштоўны ўклад у скарбніцу чалавечых ведаў».

Па сведчанню інжынера У. Кісялёва, аўтара цікавага змястоўнага артыкула пра Наркевіча-Іодку, надрукаванага ў бюлетэні «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі», № 2 за 1980 год, сямейны маёнтак Наркевічаў-Іодкаў быў пабудаваны ў XVII стагоддзі ў стылі ранняга барока. У пачатку XX стагоддзя быў перабудаваны ў стылі псеўдакласіцызму, а ў час Вялікай Айчыннай вайны быў знішчаны.

Леанід КАЗЫРА.

(ПОРТ)

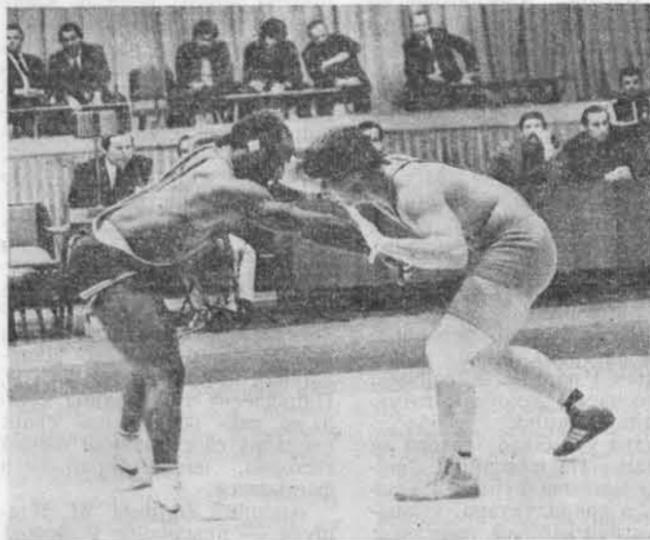
НАИБОЛЬШУЮ колькасць першых месцаў занялі савецкія дзюдаісты на прайшоўшым у Тбілісі міжнародным турніры.

Сярод пераможцаў і мінчанін Віталь Пясняк. У катэгорыі да 86 кілаграмаў ён перамог Ф. Франка (ФРГ), Д. Улья (ГДР), А. Якаўлева (СССР), Б. Чулуяна (Францыя) і Д. Бадавелі (СССР).

ЗІМНІ адкрыты чэмпіянат Эстоніі па тэнісу прайшоў у Таліне. У ім прынялі ўдзел мацнейшыя спартсмены СССР.

Удала на гэтым першынстве выступілі беларускія тэнісісты. Наталля Бардзіна перамагла ў адзіночным разрадзе, Сяргей Ціхонка стаў трэцім.

Удала на гэтым першынстве выступілі беларускія тэнісісты. Наталля Бардзіна перамагла ў адзіночным разрадзе, Сяргей Ціхонка стаў трэцім.

У Савецкім Саюзе гасціла каманда зборнай ЗША па вольнай барацьбе. Заакіяўскія спартсмены правялі тры сустрэчы. І ва ўсіх мацнейшымі былі барцы нашай краіны: 9:1, 8:2, 6:4. Асабліва цікаваць выклікаў матч гасцей у Мінску, дзе гонар зборнай СССР абаранялі маладыя барцы, будучыя алімпійцы. Самым тытулаваным у камандзе гасцей быў чэмпіён свету і ўладальнік Кубка свету 1981 года Крыс Кемпбел. І тым не менш яго перамог малады асілак з Мінска Ваха Яўлоеў.

НА ЗДЫМКАХ: на дыване В. ЯЎЛОЕЎ і К. КЕМПБЕЛ; уважліва сочаць за паядынкам трэнеры І. ЯРЫГІН (СССР) і Д. РОБІНСАН (ЗША). Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

РЕДАКЦЫЯНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56,
33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Зак. 305